quantum dilectus Deo, amabilisque ipse thesaurus sit, testantur innumeræ debilium sanitates corporum, maximeque animarum medelæ, quæ usque hodie mortalibus pro tanti viri honore tribuuntur a Domino. Sed et locus isdem cujus sit nobilitatis, ex actibus beati viri comprehendi potest. Nam cum eidem viro machinam in sphæræ modum ostendis- A set, credendum est eum præ omnibus locis plus eum dilexisse quo præscivit propria ossa propriis relictis sedibus transferenda : in quo hactenus tanta constat monstrata miracula, ut si scriberentur, proprio indigerent libro, præstante Domino nostro Jesu Christo. Amen.

recurrente *Relatio* seu *Illatio* corporis S. Benedicti ex urbe Aurelianorum in monasterium Floriacense circa principatum Carolomanni Ludovici Balbi filii facta est. Postrema hæc festivitas quæ sub nomine antiquo *Tumulationis* adhuc sæculo XI celebrabatur (ut constat ex Rodulfi Tortarii libro Mirac. S. Benedicti, cap. 33, quem librum Joannes Boscius quarto loco sub Anonymi nomine edidit), postea *Illationis* nomen obtinuit, et *Tumulationis* antiquioris celebritatis memoriam obscuravit.

APPENDIX.

*Ex historia propria Translationis * sanctæ Scholasticæ.*

Tandem igitur Domini providentia præeunte ac subsequente eosque comitante ad Cenomanicam urbem propinquavere : quibus domnus Berarius pontifex venerabilis una cum revestitis sacerdotibus et omnium graduum clericis devotissime occurrit, et sacratissimum S. Scholasticæ corporis pignus venerabiliter suscepit : et civitatem ingrediens, ad monasterium quod ad hoc (ut diximus) opus inter murum civitatis et fluvium Sartæ nobiliter atque decenter ab imis fundaverat, cum summa veneratione devexit : ibique illud in ecclesia quam in honorem B S. Petri jam dedicaverat, decenter et solemniter post altare collocavit : ordinatisque quæ erant necessaria feminis Deo sacratis vitamque regularem ducentibus, infra breve spatium temporis plurimas nobilium, id est non minus quam centum sexaginta feminarum in eodem monasterio Domini famulatui aggregavit, et ipsum monasterium de rebus sui episcopatus nobiliter ditavit, ipsumque cum omnibus ad se pertinentibus suæ sedi et matri ecclesiæ cui præsidebat subjectum in perpetuum fore censuit.

* Hæc Translatio quotannis in civitate Cenomanica solemniter celebratur die XI Julii, quo sacræ B. Scholasticæ reliquiæ per urbem aulæis et tapetibus adornatam circumducuntur. Exusto a Normannis sub finem sæculi IX monasterio, in quo S. Berarius B. Scholasticæ corpus deposuerat, sacra ipsius theca Normannorum furori subducta, in urbanam S. Petri Ecclesiam, quæ jam collegiata est, Hugonis comitis studio, ineunte X sæculo, quarta die Novembris translata est. *Hac etiam sæviente procella* Normannorum (inquit Vetus Auctor, cujus fragmentum tom. III Hist. Franc. Andreæ Chesnii refertur), *urbs Cenomanica devastatur, et cœnobium S. virginis Scholasticæ extra murum urbis situm exustum est, et corpus ipsius sacræ virginis intra ejusdem urbis simum positum et conservatum.* Quod accidisse anno 669 discimus ex Anonymi chronico perantiquo, quod Andreas Chesnius Gestis Normann. præmisit. Nec minori sane miraculo ejusdem S. Scholasticæ argentea capsa divinitus subtracta est manibus sævientium Calvinistarum, qui anno 1562 die 3 Aprilis, Merlini cujusdam impurissimi nebulonis falsis C persuasionibus ac civium quorumdam proditione in urbem admissi, direptis rebus sacris ac profanis, die 10 Julii in vigilia Translationis S. Scholasticæ subita formidine correpti, in fugam nemine insequente conversi sunt : quod Cenomani acceptum ferunt meritis S. Scholasticæ, quam ut tutelarem ac patronam præcipuam colunt. Quæ de S. Scholasticæ reliquiarum majori parte per Richildem Caroli Calvi conjugem anno 874 translata in monasterium Juviniacense circumferuntur, incerta sunt. Certe Aigulfus SS. Benedicti et Scholasticæ ossa arida ex Italia advexit : et tamen S. Scholasticæ brachium ossibus et carne integrum in eodem monasterio asservari dicitur, uti et cingulum ejusdem sanctæ, quo *Anna Austriaca* felicis memoriæ Francorum regina in puerperio invictissimi regis nostri Ludovici XIV modo imperantis usa est. Porro Juviniacense Parthenon ord. S. Bened. in confinio diœcesis Trevirensis duabus a Satanaco oppido ad Carum amnem positum, ab ipso conditu nuncupatum est S. Scholasticæ, quæ inibi etiam nunc miracula sæpius operari fertur.

MIRACULA S. BENEDICTI

PATRATA IN GALLIA POST TRANSLATIONEM AD MEDIUM USQUE SÆCULUM IX.

Scripta ab ADREVALDO.

(Apud Mabill., Acta SS. ordinis S. Bened., tom. II, ex Joannis Boscii Bibliothec. Floriac., etc.)

PROLOGUS AUCTORIS.

Italiæ laus et descriptio.

Regni Italici summum ac præclarum decus ea instantia a præpollentissimis veterum auctorum ingeniis tractatum est editumque constat, quo jam inveniri D nequiret quod non præoccupaverit majorum diligentia. Scriptoribus namque præstantissimis suppetere plurimum videbatur ipsius laudabilis terræ excellens materia, cœli scilicet temperie, locorum salubritate, fertilitate soli, opacitate abundantissima nemorum,

collium apricitate, olearum vitiumque profluis proventibus, novarum urbium amœnitate, veterum quoque oppidorum decore, amnium nobilium felici prolapsu, unaque cunctarum rerum opulentissima gloria. At cum tantæ copiæ potentia vigorque decentissimus veterum studio Italiæ fuerit attributus, tractus tamen totius patriæ in diversa porrectus, diligenti sese consideratione adverti exposcit. Neque enim unius solummodo regionis beneficia complecti tanta laude videntur, quin potius patriæ omnis decor regnique felicitas brevi memoratu ac si quodam collectaneo astricta perspicitur. Cumque magnitudo ipsa Italici regni quod olim Magna Græcia nuncupabatur, eo quod urbes ejus atque castella vel maxima ex parte auctoribus Græcis constiterint, in longitudinem latitudinemque æquo libramine æstimata, longitudine haud modice superet latitudinem, assimilis utique querno folio, quod proceritate sui latitudinem excedit; plurimarum tamen provinciarum mater effecta prædulci cunctas amplectitur gremio. At vero Romani imperii insignis potentia dum edomitum orbem jure perduellionis obtinere vellet, amplissima regnorum spatia quæ per Asiam, Europam et Libyam haud parum distenduntur, in provincias coloniasque discindere ratum habuit, sicque stipendiarias legionibus interpositis constituere. Inter quæ Italia quoque maxima regnorum Occidentalis climatis divisionem passa, duodeviginti [a] provincias ex sese protulit, quarum omnium præclarior Valeria, eique adjuncta Nursia inter Umbriam et Campaniam Picenumque consistit, Samnitum orientem versus prospectans limitem, Etruria vero semetipsam determinans. Cum itaque, ut prælibavimus, nobilitate singulari et bonorum omnium proventibus affluentissime exuberescat, præcelsorumque altrix virorum prisca reperiatur ætate, uno tamen semetipsam editissimo potuit vincere germine, dum beatissimi Patris Benedicti optandam cunctis mortalibus protulit genituram.

[a] Totidem Italiæ provincias numerat Paulus Warnefridus in lib. II, Hist. Langob., cap. 15 et seqq.

[b] Joannes Boscius librum Miraculorum uno tenore (ut ex mss. codd. apparet) ab Adrevaldo scriptum divisit in capitula 39, quibus duos Adelerii articulos subjunxit. Ex primis capitulis novem, quæ mera est repetitio ex Actis SS. Benedicti et Mauri aliisque auctoribus cuique obviis collecta, paucos duntaxat versus excerpsimus. In capite sic, post superiora, genus et ortum S. Benedicti describit Adrevaldus. « Hic nempe dilectus Domini Benedictus, teste eximio præsule Gregorio, Nursia exortus, quæ, ut jam præfatus sum, conjuncta Valeriæ Etruriæque unam efficit provinciam, non solum eam suo illustravit exortu, verum omnem Italiam, cujus felicitas alto repetita principio hac de causa brevi edisserta est, inclytam suo munere præstitit. Denique quantæ dignitatis parentibus progenitus fuerit, testantur ruinæ palatii eorum cum ædicula prope mœnia Nursiæ urbis sita. Tantæ quippe magnitudinis perplexi operis ex fundamentis conjicitur, ut quælibet palatia potentissimorum superaverit regum, nec modicis queat reparari impensis. »

Hoc Adrevaldi testimonium respuunt socii Bollandiani, præferuntque Leonis Marsicani silentium de *liberiori genere* S. Benedicti, cui tamen generis nobilitatem concedunt liberaliter. Gratiam sine dubio illis habebit Benedictus : de cujus nobilitate satis a Gregorio Magno testata rixari non juvat. Quanquam viri æquissimi paululo videntur morosiores adversus Adrevaldum, qui licet in nonnullis lapsus sit, auctores sane quamplures ab illis probatos et magna cura ac religione editos superat eruditione et auctoritate. Neque de rebus nostris eruditorum censuram ac judicia recusamus, sed præjudicia.

In capite 7 notanda in Adrevaldo quædam, quæ Vitæ S. Mauri ex Cassino in Galliam profecturi nonnihil lucis afferunt : « Profecti itaque a cœnobio Cassini Epiphaniorum diebus, quinta Sabbati, haud procul in prædio ejusdem cœnobii ea deveniunt die; » cum in vulgato Fausto sic legatur : « Igitur nos quinta Epiphaniorum Sabbati iter arripientes, » etc. Anno Christi 543, quo S. Maurum Cassino discessisse diximus, Epiphania in feriam tertiam incidebat : adeo ut si prior expositio præferenda videatur, Maurus quinta hebdomadæ feria, Epiphaniorum die tertia, Cassinum egressus sit. Adrevaldus postquam S. Benedicti transitum B. Mauro in Gallia perspectum enarravit, agit de Cassinensi eversione capite 10, quo ex loco opus auctoris integrum, appositis Boscianæ editionis capitulorum notis repræsentamus.

[c] Cave id intelligas de prima Langobardorum in Italiam impressione, quæ Alboino duce, Justino imperatore facta est. De tempore eversionis Cassinensis egimus ad cap. 17 Vitæ S. P. Benedicti.

CAPUT X [b].

Cassinensis eversio.

Justino igitur imperatore ob immanitatem scelerum in amentiam verso ac paulo post vita privato, Tiberius Constantinus, vir reipublicæ regendæ strenuus, imperii infulas totius gentis adnisu suscepit, quibus per septem annos rite gubernatis, successorem delegit sibi Mauricium, ex prosapia Græcorum ac Cappadocia oriundum. Quo imperante, B. Gregorius sanctæ atque apostolicæ sedi Romæ præficitur episcopus. Porro Francorum regnum Brunechildis regina cum nepotibus Theodeberto atque Theoderico filiis Childeberti regis jam majoris ætatis metas attingentibus fortiter regebat. At vero gens Langobardorum Italiam a partibus Venetiarum dudum, ut supra prælibavimus, ingressa, maxima ex parte cladibus afficiendo, suæ potentiæ subdere conabatur. Procedente deinde tempore, jamque Phoca imperium administrante Romanum, qui Mauricium imperatorem cum filiis Theodosio, Tiberio, atque Constantino, cum esset strator Prisci Patricii, dolo interemerat, præfata gens duce Agilulfo, quem sibi regem præfecerat, totam pene irrumpit [c] Italiam, Romanamque aggreditur urbem. Nec longo post a prædonibus prædictæ gentis, monasterium beatissimi Patris Benedicti, quod in Cassino situm est, noctu invaditur, diripitur, destruitur. Qui cum universa diriperent, ne unum quidem ex monachis tenere potuerunt : ut prophetia venerabilis Patris, quam longe ante præviderat, compleretur, qua dixit : Vix apud Dominum obtinere potui, ut ex hoc loco mihi animæ concederentur. Fugientes autem ex eodem loco monachi Romam venerunt, codicem sanctæ regulæ quam sæpedictus Pater composuerat, et quædam alia ejus scripta ; necnon pondus panis, et mensuram vini, ac quidquid ex supellectili surripere potuerant deferentes. Phoca itaque post octo annorum curri-

cula, quibus imperium omne pessumdederat condigno mortis genere trucidato, Heraclius succedit, regens imperii sceptra viginti sex annis. Cuique Heraclonas [*al.*, Heracleonas] cum matre Marina duobus substituitur annis : ac deinde Constantinus filius Constantini [a], successionis ordine annis sufficitur viginti et novem. Quo imperante Italicum regnum Grimoaldus sibi prospere disponere videbatur, Francorum vero regimen Chlodoveus filius Dagoberti optime asservabat.

CAPUT XI.

Translatio sanctorum Benedicti et Scholasticæ. Pauli diaconi testimonium.

Hac proinde tempestate Mummolus abbas cœnobii Floriacensis, quod situm est in territorio Aurelianensi supra fluvium Ligeris, divina monitus visione per somnium, dirigit una cum consensu Deo sibi commilitantium fratrem quemdam ex suis venerabilem monachum Aigulfum nomine : quatenus sanctissimi confessoris Christi Benedicti corpus huc transferre deberet. Sic enim sibi revelatum divinitus asserebat. Cui ex insperato conjunguntur missi Cenomanensis urbis episcopi, et ipsi propter corpus beatissimæ Scholasticæ virginis sororis eximii Patris Benedicti transferendum divina revelatione invitati. Cujus rei historiam, quia in promptu est *(scripta scil. ab ipso Adrevaldo)*, instanti opusculo inserere supervacaneum duximus. Huic sacratissimæ translationi beatorum germanorum, Benedicti scilicet atque Scholasticæ, attestatur Paulus monachus, cujus supra mentionem egi, in historia gentis suæ libro sexto, ita inquiens : Circa hæc tempora (haud dubium quin Constantino imperante) cum in Castro Cassini ubi beatissimi Benedicti corpus requiescebat, aliquantis jam elapsis annis solitudo exsisteret; venientes de Cenomanensium et Aurelianensium regione Franci, dum apud sacrum corpus se pernoctare simulassent, ejusdem Patris atque germanæ ejus ossa auferentes, in suam patriam asportaverunt, ubi singillatim duo monasteria in utriusque honore constructa sunt.

CAPUT XII.

Rerum Francicarum status.

Sane Justiniano juniore post mortem Constantini imperium assumente, decem in imperio annis exactis, a Leone Augustali dignitate privatur, ex silioque relegatur : adversum hunc Tiberius arma corripiens, imperiali sarcina relevatum retrudit in carcerem. Porro illo in tempore, apud Gallias Francorum decidente gloria, a præfectis palatii domus ordinabatur regia, regibus ob imperitiam desidiamque solum regale nomen inaniter gestantibus. Namque et opes et potentia regni penes palatii præfectos, qui majoresdomus dicebantur, et ad quos summa imperii pertinebat, retinebantur, neque aliud regi relinquebatur, quam ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa solio resideret, ac speciem dominantis effingeret, legatos undecunque venientes audiret, eisque abeuntibus responsa quæ erat edoctus vel etiam jussus ex sua velut potestate redderet : cum præter inutile regis nomen, et precarium vitæ stipendium, quod ei præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprii possideret, quam unam et eam perparvi reditus villam, in qua domum et ex qua famulos sibi necessaria ministrantes atque obsequium exhibentes paucæ numerositatis habebat. Quocunque eundum ei erat, carpento ibat, quod bobus junctis [b] et bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum populi sui conventum, qui annuatim ob regni utilitatem celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. At regni administrationem et omnia quæ vel domi, vel foris agenda erant ac disponenda, præfectus aulæ procurabat : cujus officii magistratum ea ætate Arnulfus [c] vir eximiæ nobilitatis probabilisque vitæ, cum filio Angesilo apprime regebat. Quique relicta post sæculi gloria, episcopus Mediomatricum, cleri populique acclamatione et voto ordinatus, mirabiliter in pontificatu vivere studuit : ac demum eremiticam eligens vitam, leprosis universa præbens obsequia, continentissime usque ad obitum vixit. Anastasius jam tunc Romani imperii regebat insignia, Italici vero regni principatum post Arepertum Liutprandus in suam redegerat ditionem.

CAPUT XIII.

Cassinense monasterium a Petronace instauratur.

Circa hæc tempora Petronax quidam civis Brexienus, religiosæ vitæ continentiam servans, Romam agente præsulatum B. Gregorio [d] venit, sancti desiderii patefacturus votum. Denique hortatu ejusdem sanctissimi præsulis prædictus Petronax cœnobium quod quondam ab egregio Patre Benedicto in Castro Cassini montis ædificatum fuerat, atque permissu Dei omnipotentis a Langobardis destructum, devotissime adiit, ibique cum aliquibus prudenti simplicitate præditis, qui jam ejusdem loci habitationem expetierant, summa charitatis

[a] Hic locus ex Paulo Diac. in Hist. Langob. lib IV, cap. 51, emendandus hoc modo : *Heraclon ejus filius cum matre Martina regni jura suscepit, rexitque imperium duobus annis. Quo vita decedente successit in locum ejus Constantinus germanus ejusdem alius filius Heraclii imperavitque mensibus sex. Hoc etiam mortuo Conssantinus ejusdem filius ad regni dignitatem ascendit, tenuitque regnum annis octo et viginti.*

[b] Hic nimius videtur Adrevaldus in deprimendo regum illius temporis statu, quem tamen omnino degenerem fuisse concedunt omnes.

[c] Neque S. Arnulfus majordomus fuit, neque sub ignavis illis regibus palatium rexit, certe nec ante monachus fuit quam episcopus. Lege ejus Acta ad ann. 640.

Monasterii Cassinensis restitutionem per Petronacem sub Gregorio II, qui ab anno 714 ad 732 sedi Romanæ præfuit inceptam, Gregorio III pontifice alterius Gregorii successore perfectam fuisse, erudite probat Angelus de Nuce in Chron. Cassin. lib. I, cap. 2.

annexione in S. religionis habitu vivere cœpit, A quique eumdem virum seniorem sibi præficiunt. Non post multum vero temporis, cooperante divina misericordia, suffragantibus meritis præcipui Patris Benedicti, multorum ibidem monachorum nobilium atque mediocrium ad se concurrentium Pater effectus est : sicque reparatis habitaculis cœnobitali ordini congruentibus, sub sanctæ regulæ jugo ac beatissimi Patris Benedicti institutione vivere cœperunt. Hoc itaque ordine in statum, quo nunc cernitur, sanctissimum illud Cassinense cœnobium reparatum est, cum jam fere centum et decem annorum [a] curricula evoluta essent, ex quo occulto Dei nutu locus ille habitatione carere cœperat humana. Proinde sequenti tempore, huic venerabili viro Petronaci dilectus Domini pontifex Zacharias B plurimum auxilii contulit, libros scilicet sanctæ Scripturæ, necnon et alia quæ ad utilitatem monasterii pertinere poterant : insuper et regulam quam ipse egregius Pater sanctissimis conscripsit manibus, paterna libertate concessit.

CAPUT XIV.

Caroli Martelli gesta. Pippinus et Carolomannus ejus filii. Carolomannus fit monachus.

Interea apud Gallias, Angesilo majoredomus filioque ejus Pippino humanam obeuntibus vitam Carolus filius Pippini, totius gentis Francorum magistratum, quanquam post multa bella de manu Reinfredi (Reginfredi *Paul. Diac.*, lib. VI, c. 42) tyranni Deo juvante abstulit, suæque subdidit potestati. Denique rebus bellicis operosissime insistens, tyrannos per totam Franciam dominatum sibi vindicantes oppressit, ob eamque rem plurima juri Ecclesiastico detrahens prædia fisco associavit, ac deinde militibus propriis distribuere studuit. Præterea Saracenos Galliam occupare tentantes duobus magnis prœliis, uno in Aquitania apud Pictavium civitatem , altero autem apud Narbonam, juxta Birram fluvium ita devicit ut in Hispaniam eos redire compelleret. Quamobrem cum adversantibus nullatenus cedere sciret, nullique parcere, diu a posteris Tudites, ab actu rerum scilicet agnomen indeptus est. Tudites enim mallei dicuntur fabrorum , quorum ictibus cuncta atteritur durities. Pepigit hic fœdus cum Liutprando, eique filium D suum Pippinum misit, ut more Christianorum fidelium ejus capillum primus attonderet, ac Pater illi spiritalis exsisteret : quod ille gratantissime complens, multis ditatum muneribus genitori natum remisit (*Paul. Diac.*, lib. VI, c. 53). Qua de re contigit, ut legationem sacratissimi præsulis Gregorii ad se directam, obsecrantis quatenus S. Romanam Ecclesiam a Langobardorum tyrannide liberaret, terrena cœlestibus præponderans, floccipenderet.

Rebus itaque humanis eo post diutinam regni administrationem exempto, duo filii ejus, Pippinus et Carlomannus, regni summam concordi societate divisam, aliquot annis sub Childrico nominetenus rege, ad gubernandum suscipiunt. Porro Carlomannus post aliquantum temporis excursum, regni quam ad regendum susceperat partem fratri relinquens, amore succensus speculativæ conversationis, Romam se in otium contulit. Siquidem hortante B. Eucherio Aurelianorum episcopo, qui a patre illius nulla exsistente culpæ offensa pulsus sede propria, atque in Hasbaniam apud S. Trudonem in exsilium relegatus fuerat; necnon S. Bonifacio Fresionum episcopo, qui ambo patris ejus apud inferos damnationem [b], etiam corporeis ipsi ostendere visibus : operosam temporalis regni dignitatem toto contemnens mentis adnisu, habituque permutato, tonsuræ ecclesiasticæ gratiam a B. Zacharia papa Romano percipere meruit. Denique monasticæ vitæ normam adeptus, in monte Soracte apud ecclesiam B. Silvestri, exstructo monasterio cum fratribus secum ad hoc convenientibus nonnullo tempore optata quiete perfruitur. Sed ex Francia multi nobilium ob vota solvenda, Romam cum solemniter commearent, et eum velut dominum quondam suum præterire nollent, otium quo maxime delectabatur, crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cum hujusmodi frequentiam suo proposito officere vidisset, relicto monte in Samnium provinciam ad mona- C sterium S. Benedicti situm in sæpedicto castro Cassini, secessit, atque ibi, quod reliquum fuit mortalis vitæ, religiose conversando complevit.

CAPUT XV.

Pippinus rex constituitur. Cassinenses Zachariam papam de corpore S. Benedicti interpellant. Zacharia pro hac re epistola.

Dum igitur hæc ita aguntur, Pippinus regni Francorum assecutus summam, jussu Stephani Romani pontificis Childricum inertissimum regem depositum ac detonsum, in monasterio deinde trusum private vivere compulit. Dein auctoritate ejusdem pontificis, ex præfecto palatii rex constitutus, per annos ferme quindecim aut eo amplius regni Francorum principa- D tum solus optime rexit. Ea igitur tempestate, monachi sæpedicti cœnobii Cassinensis, auctore Carlomanno de quo supra retulimus, Romam veniunt, doloris apud sanctissimum papam Zachariam deposituri querelam, propter corpus scilicet sacratissimi Patris Benedicti, a solo proprio in Gallia translati. Qui mœror jampridem a cordibuse orumdem fratrum ob terrarum longinquitatem nec non vetustatem temporum admodum refrixerat, nec jam spem potiundæ hujusce rei habebant : sed Carlomanno illo-

[a] Hic calculus, uti et totus fere articulus, ex Pauli Diac. historia Langob. lib. VI, cap. 40, desumptus est : quanquam anni fere centum et quadraginta ab eversione Cassinensi ad instaurationem effluxisse videntur ex dictis a nobis ad Vitam S. Bened., cap. 17.

[b] Id inter fabulas amandant Baronius aliique, quæ de re in Vita S. Eucherii sæculo proximo agendum.

rum sacrum subeunte collegium, spes olim emortua A revixit : sanctumque adeuntes exposcunt præsulem, ut litteras Pippino regi Francorum dirigat, qualiter auctoritati ac precibus tanti favens pontificis, egregii Patris corpus avito restituat loco. Præfatus vero pontifex precibus annuens lacrymosis, auctoritatis apostolicæ epistolam editam, per eumdem Carlomannum ac fratres qui cum eo venerant, Franciam Pippino dirigit regi. Modus autem relectorum sacrorum hic erat. « Zacharias episcopus, servus servorum Dei, sanctæ sedi principis apostolorum B. Petri præsidens, omnibus episcopis ac presbyteris Ecclesiæ Francorum salutem dicit. Egregius Apostolus ait : *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* (*Rom.* VIII). Et iterum idem ipse : *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes* (*Gal.* VI). Et item B Scriptura : *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona* (*Rom.* X) ! Innotuerunt nobis religiosus abbas et presbyter Cassini monasterii B. Benedicti, et Carlomannus Deo amabilis monachus, germanus filii nostri Pippini excellentissimi majorisdomus, per hos præsentes religiosos Dei servos monachos concordiæ et pacis sermones inter eum ac Grifonem fratrem ejus expedire nos mittere; ut et nos hæc ipsa admonendo, dirigamus excellentiæ jam dicti Pippini filii nostri, ut ad pacis concordiam redeant, vobis propter Deum pacificis mediatoribus. Verum etiam pro corpore B. Benedicti, quod furtive ablatum est a suo sepulcro, ut ei restituatur. In hoc pietatis et misericordiæ libenter aurem accommodare hortamur dilectionem ac sanctitatem vestram, C ut primum omnium frater ad fratrem pacis jure in unum redeat, et confundatur iniquitas e medio eorum ; charitas vero Dei vobis prædicantibus et ministrantibus exuberet inter eos. Deinde et præfati B. Benedicti corpus juxta petitionem servorum Dei, sublimitas filii dilecti nostri Pippini vestra cooperante sanctitate indubitanter ad proprium remittat locum ; ut et jam dicti servi Dei de suo gaudeant sibi restituto Patre, vosque perennem habeatis mercedem et laudem, pro eo quod juste operati fueritis, ut ad suum sanctissimi viri corpus referatur tumulum, ex quo clam ablatum est. Nec enim habet sanctitas vestra quod offensionis in hoc bono opere restitutionis hujus pertimescere debeat coram Deo ; dum creditur, quia ad obtinendum hoc, ipsius suffragantibus orationibus et voluntate, præfati religiosi Dei D servi sunt permoti. Valete. »

---

a Carolomannus e Cassino in Galliam accessit Stephano III pontifice, ut constat ex Eginhardo, Anastasio Bibliothecario, Herkemperto, Annalibus Bertinianis, aliisque auctoribus suppariibus : qui omnes de ista Carolomanni legatione primaria silent. Et quidem verisimilius est, Carolomannum hominum sæcularium fugientem consortia, litteris a Zacharia papa de repetendo S. Benedicti corpore impetratis, non per seipsum id præstitisse, sed per legatos in Galliam missos, quemadmodum ms. historia episcoporum Rothomag. sæculo XI composita docet his verbis : *Pippinus precibus Carlomanni monachi fratris sui mandavit Remigio præfato archiepiscopo, ut ad locum, qui dicitur* Floriacus *pergeret, et corpus S. Benedicti qui ibi requiescebat legatis Carlomanni redderet*, etc. Et fortasse Adrevaldus inspectis Zachariæ litteris adductus est ut scriberet ipsum Carolomannum legatione functum esse : quod postea Hugo Floriacensis monachus (qui id Constantini imper. anno 10 factum asserit) aliique ab Adrevaldo acceperunt.

CAPUT XVI.

Carolomanni legatio in Galliam. Remigius Rothomagensis episcopus a Floriacensibus S. Benedicti corpus repetit.

Acceptis itaque litteris S. papæ, Carlomannus a et fratres qui cum eo erant Gallias expetunt, Pippinum adeunt, sacra sancti apostolici proferunt rescripta : flebilemque sibi querelam questuosis subjiciunt lacrymis. Orant subveniri sibi, pios Patris cineres ossaque cunctis reverenda mortalibus furtim sublata devotissimis filiis auctoritate regia justitiæque respectu affatim restitui. Non ullius offensæ in hac re pertimescere culpam, cui suffragari agnoscitur inoffensus rectitudinis trames. Flexus his luctuosis questibus pius princeps simulque sanctæ sedi assentando favorem præbens, fratris quoquo consulens B voluntati, Remigium Rothomagensem episcopum naturalem suum ad perficiendum Carlomanni fratrumque petitionem cum imperio Floriacum monasterium dirigit : qui ex præcepto regis etiam nolentibus fratribus sacrum effossum pignus Carlomanno ac fratribus cum eo pergentibus ocissime reddat. Suscepto negotio episcopus celerrime monasterium expetit, mandata regis edicit, jussa implere conatur. Medo tunc temporis abbas huic sancto præerat gregi. Hic cum præcepta regalia ægerrime suscepisset, non se posse depositum reddere dixit, quod ad servandum, non autem restituendum se suscepisse gaudebat. Ita subjiciens : Ipse sanctissimus Pater propria sponte huc se deferre permisit, ipse visione sacra suos ob sui devectionem invitavit servulos : suscepimus indigni, egregii Patris sacratissima membra, excepimus cineres pios, devote nunc usque asservare curavimus. At si nostris intervenientibus peccatis relinquere Gallias ruraque eum nativa petere placuerit, fateor potis id ei exsistere, nec velle nostrum licere quoquomodo obsistere. Sin vero (quod certissima fide nostro inhæsit pectori) divino nutu providentiaque clementi ob plurimarum salutem animarum relictis propriis has procul positas ac pene in ultimo littore Oceani sitas expetiit voluntarie sedes ; certissimum habetote, impotes voti vestri vosmet ad propria redituros. His dictis, multum illacrymans, fores ecclesiæ sanctæ Dei Genitricis Mariæ quo reposita sancta membra cubabant reserare jubet, suosque propter ostia excubitare.

CAPUT XVII.

Divinitus id impeditur.

Ipse vero cum fratribus totius congregationis intra Ecclesiam beati apostolorum principis sese retinens,

solo prostratus, lacrymis ora perfusus Domini auxilium expostulabat, quatenus dilectissimi sui confessoris pignus quod nullis præcedentibus meritis, sed solo gratuito munere famulis suis contulerat, nulla scelerum enormitate irritatus auferri permitteret. Quod quibus fletibus quibusque gemitibus, quove ululatuum clangore peroratum sit, quis mortalium exsolvere valeat? Conflictantes denique in dolore Patris et filiorum animos, ætatis maturimæ interdumque supremæ, qualitatis variæ, valetudinis diversæ, quis explicaverit digne? Videres certe animos Patris mœstitiæ vulnere attritos, prospectare mœrentium filiorum lacrymabiles vultus, atque ab neutra parte consolatorem, prorumpere hinc senes junioribus solitum pridem impendentes dilectionis amorem nullam solaminis conferre gratiam: hinc juniores, patribus nullum adjumenti robur conferre. Res certe animos erroneos hac illacque trahebat. Dum itaque partes tanto animi ardore inter se decertarent, atque hi quibus res pro animo inerat, sese orationibus communirent, majestati omnipotentissimæ tantam discriminis litem solita miseratione dirimere placuit. Siquidem Remigius episcopus, cum suis templum ingressus, dum ad sacrum propinquassent sepulcrum, repentina luminum cæcitate adeo percelluntur, ut nec mutuos cernere quirent vultus, nec quamlibet in partem saltem palpatu quo progredi vellent agnoscere. Perinde terrore valido adoperti, nihil aliud quam vitæ dispendia operiebantur: alii denique solo sternuntur, misericordiam Domini præstolaturi; alii fugæ solatio salutem meditantes, huc illucque discurrunt, vociferantesque auxilium affore precantur. His nimia confusione tumultuantibus, evocatus cum fratribus accurrit abbas, dataque manu ab ecclesia violatores sacri templi extrahit, divinam satis abundeque sentientes ultionem. Humi deinde prostratis veniamque petentibus clementer indulsit, atque ex ejusdem pretiosissimi confessoris corpore reliquias benignissime contulit. Refectis autem, ac cunctis necessariis itineri dapsiliter attributis, ad sua remittit. At illi palatium repetentes, virtutem quamplurimam Dei hoc in loco meritis sanctæ Dei Genitricis perpetuæque Virginis Mariæ, ac B. Petri apostolorum principis, necnon et egregii P. Benedicti intercessione vigentem, regi præstantissimo Pippino patefaciunt, eumque liberalem huic sacro cœnobio suis adhortationibus sedule efficiunt [a].

CAPUT XVIII.

Carolus et Carlomannus Pippino patri succedunt. Carlomannus rex moritur. Caroli gesta. — Rahonis comitis rapacitas punitur.

Pippino interea rege ad cœlestia ut credimus demigrante, Carolus et Carlomannus filii ejus, regni administrationem suscipiunt, [b factoque solemniter generali conventu totum regni corpus ex æquo partiuntur: et Carolus quidem eam partem regni quam pater eorum Pippinus inprimis tenuerat; Carlomannus vero eam cui patruus eorum Carlomannus præfuerat, regendi gratia suscipiunt. Sed Carlomannus post administratum biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem, fratre defuncto, consensu omnium Francorum, totius gentis monarchiam suscipit. Qui bellum adversus Langobardorum gentem Italiam jampridem Romanorum potestati subtractam vario jure possidentem, rogatu et precibus Adriani Romanæ urbis episcopi assumit, quod prius quidem et a patre ejus, Stephano papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est. Quia quidam e primoribus Francorum cum quibus consulere solebat, adeo voluntati ejus renisi sunt, ut se regem deserturos, domumque redituros libera voce proclamarent. Susceptum tamen est tunc contra Haistulfum regem et celerrime completum. Siquidem præfatum regem paucorum dierum obsidione apud Ticinum compulit et obsides dare, et erepta Romanis oppida atque castella restituere, atque ut reddita non repeterentur, sacramento fidem facere. Enimvero Carolus inchoatum a se bellum nequaquam interpolari permisit, priusquam Desiderium regem longa obsidione fatigatum in deditionem acciperet, filiumque ejus Adalgisum in quem spes omnium inclinata videbatur, non solum regno, verumetiam Italia excedere compelleret, omniaque Romanis erepta restitueret, totamque Italiam suæ ditioni subjugaret subactæque filium suum Pippinum regem, imponeret. Ampliata denique regia potestate, necesse erat duces regno subjugatæque genti præficere, qui et legum moderamina, et morem Franciæ assuetum servare compellerent. Qua de re primatibus populi ducibusque contigit palatium vacuari, eo quod multos ex Francorum nobili genere filio contulerit, qui cum eo regnum noviter susceptum tuerentur et regerent. Hac igitur occasione ut aliquibus videtur: ut plurimis vero credibile visum est, ob Francorum suspectam fidem, quam semel in conjuratione, dum bellum inchoaretur Saxonicum, expertus est; iterum autem in conjuratione Pippini naturalis filii,] quibusdam servorum suorum fisci debito sublevatis curam tradidit regni, atque imprimis Ragonem Aurelianensibus comitem præfecit, Biturigensibus Sturminium, Arvernis Bertmundum, aliisque ut ei visum est locis alios præposuit. Sed Raho ut ejus debitum

[a] Brevius hanc historiam descripsit Auctor anonymus ms. historiæ episcopor. Rothomag. de Remigio ita scribens: *Cumque ad locum veniret, et abbatem qui tunc temporis monasterium regebat et Medo dicebatur vocaret regis edicta edisserens, cum legatis Carlomagni ecclesiam ingressus est. Cumque sepulcrum B. viri appropinquassent, repentina cæcitate multati sunt. Proinde terrore valido concussi, ante præfatum abbatem fratresque loci illius solotenus prosternuntur misericordiam deprecantes, quatenus pro eis Dominum exorarent ut eis indulgeret: promisitque B. Remigius, quod nunquam sancti corpus inde amplius transferret. Quid plura? Illico sunt exauditi, et B. Remigius cum suis sodalibus pristinam sanitatem recepit. Precatus est autem præfatum abbatem, ut corporis viri reliquias illis exhiberet, ne locus in quo Deo devote servierat tanto patrocinio cassaretur. Qui libenter acquievit. Sicque legatis remeantibus ad propria, Remigius rediit ad sua.*

[b] Uncis inclusa desunt in apographo nostro Sangermanensi.

scebat naturæ, nimia insolescens astutia, cupi- A
 vero crudelior effectus, cum universa quæ
lianensium fines continere videbantur sibi sub-
cerneret, cœnobio duntaxat S. Benedicti ex-
quod ab abbate tunc regebatur Radulfo, con-
 habuit abbate interfecto præfatum præripere
bium. Quod maturato peregisset, nisi pietas
gentissima Conditoris obviam se tanto facinori
ere disposuisset. Fretus itaque fiducia per-
 malignitatis, quemdam e suis satellitibus ad
 dirigit, qui mortuum Radulfum abbatem nun-
, statimque ac pene evestigio alterum mittit,
adulfum abbatem ad colloquium evocaret mu-
. Sane legatus regi directus accelerato itinere
am venit, jussa exsequitur : necdumque per-
egotio aliquandiu palatio immoratur. At vero B
fus abbas conscensis equis cum paucis ad col-
m properat fallentis amici. Sed dum ille iter
ret, comes balneum ingressus, curam corpo-
bat. Cumque adhuc in balneo resideret, abbas
teriolum S. Gundulfi [a] ingreditur (nam inibi
orabatur comes), obviumque habuit quem-
omilionem [pumilionem *seu* nanum] nomine
gisum, qui facetiis comiti inserviebat, quique
s ei comitis, cum nutibus, tum sermone de-
ns, fugæ auxilium expetere hortatur. Itaque
verso gradu, calcaribus equum impellens, ci-
rsu Ligeris alveum repetit, navemque con-
ns, in citeriorem transvehitur ripam, celerri-
monasterio recipitur. Interea nuntiatur comiti
m inibi affuisse Radulfum, sed concite red- C
Cernens comes acerrime se ab abbate præ-
n, nec malitæ suæ ac frandi locum patere
nimio felle commotus, a balneo exsiliens lin-
volvitur, seque in lectum aliquantulum requie-
projicit, residente ad caput ejus Deutheria
ina. Eo altiori sopore depresso, astitit in visu
senex monachi habitum gerens, quem seque-
ner ejusdem habitus, taliterque ad eum infit :
es, quid promerui, quia voluisti abbatem in-
e meum ? Cuicum ille negando responsum
nequaquam se abbatem suum necare vo-
ille torvo vultu in eum respiciens simulque
quod gestabat incurvo caput ejus percutiens,
: Per caput hoc testor pœnitudinem te hujus
utiliter certissime acturum. Qua percussione
us, a lecto exsiliens, efferatus animo in vo- D
pit, dicens : Væ mihi, væ mihi, jam nunc
. Cumque astantes territi requirerent, quid
esset, cur talia ac si mente captus effunderet
pallens ac tremens sciscitantibus respondit :
nti mihi in lecto sanctus astitit Benedictus,
da decorus canitie, quem sequebatur puru-
pse monachus, cœpitque adversum me con-
quamobrem abbatem suum interficere vellem.
e ei responderem nullatenus me abbatem
suum interficere voluisse, baculo quod gestabat,
caput meum valide percutiens, morti me vicinum
reddidit ; una etiam comminans, citissime hujus
facti me inutiliter pœnitudinem peracturum. Hæc
dicens, dolore interiora citius penetrante, nocte se-
quenti, morti corporis mortem animæ socians, Ma-
num [dæmonum] obsequio, miserrimam animam
Erebi jaculatur ad ima. At Radulfus abbas agnita
ejus præpeti quidem, sed serorita morte, legatum
dirigit, qui regi et suam renuntiet vitam, et Raho-
nis exitiales exsequias.

CAPUT XIX.

Naves Floriacensium a vectigali immunes.

Regali munificentia huic sacratissimo cœnobio a
priscis Francorum regibus per præcepti proprii syn-
graphum concessum fuerat, uti quatuor naves im-
munes ab omni debito fisci liberrime per alveum
Ligeris discurrerent. Cum itaque suprafati comitis
tempore, harum una ob salis evectionem Namneti-
cam usque ad urbem pervenisset, atque in regre-
diendo tuta ex præcepto regio [b] omnes itineris por-
tus civitatesque pertransiret, ad urbem pervenit
Aurelianam, ibique a telonariis civitatis detenta re-
ctor navis vectigalis gratia quæstioni subjicitur.
Liberalitatem regiam illo reclamante, contempta
regali auctoritate exactor navem onustam sale fisco
subjicit, atque cum cæteris navibus procuratori
portus committit. Erat quando hæc agebantur dies
Dominica ; sed circa horam fere diei tertiam, cunctis
missarum celebratione detentis, navis quæ cum cæ-
teris in portu fiscali tenebatur, subito absque humano
remige, a portu emota medium Ligerim petit, quo
fortior vis aquæ decurrere solet : ibique contra ad-
versum pelagus fortiter enatando, pervenit ad Po-
sterulam quæ usque hodie S. Benedicti dicitur, ibi-
que appulit. Concurrunt undique ab urbe populi
incognitum cernere miraculum, stupentesque voces
clamoris atque adhortationis proferunt. Videte, o
cives, contemplamini qualiter novus nauta dilectus
Domini Benedictus mortali sine remige navem pro-
priam mediis regit in fluctibus. Confusa denique
omnis procuratorum fisci audacia in posterum ab hac
sese compescuit stultitia.

CAPUT XX.

Carolo Magno Ludovicus succedit. Regni et Ecclesiæ status sub eo. Odonis comitis feritas. S. Benedictus res suorum curat.

Carolo Augusto Magno imperatore Francorum
diem obeunte, Ludovicus filius ejus imperii guberna-
cula suscepit, cujus tempore variis tumultuationibus
regno Francorum attrito, multo ac gravi turbine
Ecclesiæ visus est concuti status. Namque filiis di-
versa adversus patrem molientibus, quantum ad

[a] nasteriolum S. Gundulfi, vulgo *S. Gondon,*
s Bituricensis ad Ligerim, nunc prioratus
 S. Florentii Salmuriensi subjectus.

[b] Diploma hoc vide inter scripta Ludovici Pii,
Patrologiæ tomo CIV.

totius regni specimen attinet, intestina oritur collisio : dumque pater alios honoribus ob merita privare, alios cumulare opibus studet; idipsum vero filii adversus patrem, dejectos ab illo erigere, sublimatos deponere conantur, tempestatis instar maritimæ, subjectos hac illacque dispergunt : qua causa res quarumque Christi ecclesiarum contigit gravissima pati dispendia. Inter quas Ecclesia Aurelianensis cum contiguis sanctorum locis, quæ sub regimine Dominicorum clericorum sive monachorum consistere videbantur, non modica vexatione afflicta est. Siquidem Matfrido comite quondam Aurelianensi ob culpam inertiæ propriis honoribus privato, Odo in ejus locum substituitur. Qui insolentia gravi contra sui naturam elatus, cuncta quæ juri subjacebant ecclesiæ Aurelianensis, matricula excepta (*id est*, rebus pauperum), sed et abbatiam S. Aniani, necnon S. Benedicti in propriam molitur redigere potestatem. Quod monachi cœnobii S. Benedicti cernentes, consilio inito, misericordiæ Domini solius se committentes, maturrimam partem suorum fratrum ad præfatum dirigunt comitem nimia insanientem tyrannide cum pignoribus sanctorum : omnigena supplicantes prece, ne tantum incurrat piaculum, neve res sacro ordini delegatas ad nefarios transferat usus sed magis servos Dei res sibi a Domino traditas libere liceat ordinare : quæ petitio nulli apud eum valuit. Cœperat eo in tempore expeditionem parare viribus undecunque contractis adversum Lantbertum atque Matfridum sociosque eorum, Neustriæ partibus residentes, qui ab imperatore ad Lotharium defecerant : cui expeditioni jusserat quoque interesse Jonam venerabilem episcopum Aurelianensem et Bosonem abbatem S. Benedicti, quorum res injuste sibi vindicaverat. Interea auxiliares ex superiori Burgundia ad id properantes bellum, utramque Ligeris ripam tenentes, rapinis cuncta vastabant : quorum vesaniæ Boso abbas obviando, jussit naves portus ita paratas adesse, ut si populus ex superioribus adventans partibus citeriorem ripam teneret, nautæ omnem pecuniam familiæ cœnobii ipsius in majoribus minoribusque pecoribus seu cæteris mobilibus consistentem rebus, navibus exceptam, amnem ultra transferrent. Si autem ulteriorem viam pergeret, versa vice idipsum ex supradictis agerent rebus, transvehendo scilicet cuncta in hanc alvei partem. Præficitur hujusmodi negotio Hercambaldus presbyter bonæ vitæ et nominis, qui in hoc eodem cœnobio vitam tenuit regularem, eaque quæ scribere proposui, viva voce sub attestatione veritatis, cunctis profitebatur certissimo se cognovisse visu. Dum enim per triduum profectio perduraret exercitus, labor non dicam nautarum, verum ipsorum excrevit nimius animalium, itemque ex pervigilio lassitudo prævalida. Fessus continuatione vigiliarum presbyter, circa crepusculum tertiæ noctis domum properat, atque in stramine cujusdam lecti impatientia victus somni se projicit, moxque ut quippiam somni capere potuit, conspicit in visu astantem sibi personam sub monastico habitu baculum manu gestantem, quam sequebatur puer ejusdem habitus. Itaque stupescentem presbyterum persona illa clementer alloquitur : Quid est, frater, cur modo hic taliter jaces ? Cui ille venerandi vultus intuens personam : Domine, inquit, vobis cunctisque notum est, quantum nobis ac familiæ nostræ Odo comes necnon populus ei favens inferat mali, ideoque injunctum præcepto abbatis officium cura pervigili certatim dum provideo, quatenus navali effugio familia nostra servare a raptoribus valeat supellectilem suam, gravatus somno in hoc me stramine projeci. At senior verbis favens presbyteri, talia refert : Novi vera esse quæ dicis, sed antequam his quæ dolendo quereris, verissima satisfaciam promissione, causari aliquantulum libet. Mirum valde est, quamobrem fratres nostri culpam in me redarguant ignaviæ, ac si ego nullam vexationis illorum curam habeam, velutque lethargo oppressus, in eorum revelatione dormiam : quod pro certo fieri nequit. Si enim præceptis omnipotentis curam adhibueritis obediendi, regulæ quoque per me a Deo vobis traditæ mandata exsecuti haud segniter fueritis, cuncta adversa fient prospera, inimici amici efficientur, gratiamque suam fautor omnium bonorum in nullo negabit. De hac vero quæ nunc est injuria vestra, scitote jam clementissimi Conditoris omnium sententiam propitiam erga vos effectam, eumque qui tyrannidis adversum Ecclesiam indigne arma corripuit, septimum nequaquam transigere solem, donec hujus rei incurrat pœnitudinem. Habete ergo in Domino fiduciam, et in illo confortamini. Dum hæc senior delectabilibus ederet verbis, presbyter quibus poterat nutibus puerum sciscitabatur, quæ esset tantæ venerationis persona. Cui puer submissa voce : Hic est, inquit, Pater noster S. Benedictus.

CAPUT XXI.

Odonis aliorumque interitus.

Sæpedictus itaque presbyter cum rescisset beatissimum Patrem secum in visu colloqui, cœpit cunctis qui aderant videntibus ab eodem sese lectulo brachii extentis protrahere, ac si vestigia ejus quem cernebat astantem tenere posset : simulque voces cujusdam murmuris emittere anxius, quas nullatenus astantes intelligere poterant. Tandem expergefactus hac illacque obtutum vertendo discurrens, supplici ac pene lacrymabili voce semel et bis ingeminat dicens : Quorsum Dominus meus S. P. Benedictus abiit ? Cognitorem omnium occultorum Dominum testor, modo hic eum in specie corporea a me visum, mihique locutum. Nec mora, ipse quoque presbyter monasterium veniens, Patribus ejusdem loci cuncta quæ visu cognoverat, monita denique piissimi Patris, necnon adhortationem ejus sedule refert. Qua relatione mœsti relevati fratres, semet invicem ad agendas Deo gratias hortabantur, qui auxilio desertos humano, solito tuebatur munimine. Necdum promissi cursum expleverant soles, et ecce ex acie castrensi quidam clericus fuga lapsus, cui nomen Herrardus,

postridie belli exacti hora fere diei octava monasterium pervenit, diroque nuntio cœnobium omne perculit. Nuntiat namque cruentissimam cædem nostrorum, adversariorum victricem insistere manum, copias omnes cum auxiliis hinc inde contractis hac illacque fugæ subsidio dilapsas, ductores belli Odonem, fratremque illius Guillelmum comitem Blesensium, Teutonem denique abbatem S. Martini, Guidonem comitem Cenomanensem cum multis aliis amplæ opinionis viris mortem oppetiisse. Quo nuntio graviter afflicti fratres, ad Dominum exorandum pro tanta Christiani populi cæde se intentissime conferunt. Licet enim quidam illorum, qui tanto interfuere discrimini, nimium gravi infortunio res Ecclesiæ juri subditas, non dicam premerent, imo penitus gentili more auferrent; tamen humanæ affectu naturæ, servorum Dei corda præ dolore concussa sunt, memoria recolentes quid animæ perseverantes extrema sub luce in malis apud inferos patiantur: quibus cruciatibus torqueantur, quorum vitæ finis exitiale stipendium meruit. Quamobrem præcepti divini memores, dicentis: *Orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est: qui solem suum facit oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos* (*Matth.* v): communi consilio pro his preces ad Dominum fundere statuunt; quatenus etsi perpetuis non merentur absolvi cruciatibus, saltem mitioribus * multarentur a stricto Judice pœnis.

CAPUT XXII.

Solemnitas S. Benedicti. Huic pisces providet Benedictus.

Solemne festum impendebat S. confessoris Christi Benedicti, quod ex veteri consuetudine quotannis pridie Nonarum Decembrium agitur, quo conventus multorum populorum ob tanti memoriam Patris confluere monasterio solet: præterea servorum Dei religiosorumque non contemnenda copia virorum. Mos autem prisca procedens ætate multam occupavit tempestatem, liberalitatis gratia post spiritalis refectionis abundantissimum donum, corpora quoque terreno accuratissime reficere cibo. Sed cum diversarum apparatus copiarum huic rei congruentium hinc inde proflueret, piscium omnimodis deerat affluentia, quæ tantæ celebritati aliquantulam præstaret gratiam. Anxius valde abbas, sed et fratres huic procurando suffecti officio, quaquaversum dirigunt, si quo modo cujuslibet adminiculo a tanta relevari possent piscium penuria. Verum humana deficiente industria, cum jam desperati omnes dejectis animis nihil quod sperarent haberent, meritis et interventu clarissimi vereque Benedicti a tanto mœroris suscitantur somno. Instante enim vigilia prædictæ festivitatis, quidam frater juxta morem nocturno tempore cum fratribus proprio recubans lecto, vidit in visu amnem Ligerim sese transpositum, atque in loco, quo fluviolus vulgari dictus vocabulo *Obla* Ligeri immergitur, supra ejusdem fluvioli se astare marginem: ex alia vero ripa præfati fluminis, quemdam, ignotæ sibi quidem formæ, sed tamen venerandi vultus astare clericum (*id est* monachum), qui baculo quod gestabat incurvo more veterum antistitum, maximum gregem suilli pecoris a profundo ejiciens aquæ, eam versus partem, qua prædictus monachus stare videbatur, cum magno impellebat strepitu. Expergefactus frater post expletionem officii nocturni, evocato secretius monasterii decano, somnium refert, hortaturque ut cum fratribus fluvium piscandi aviditate expetat: pro certo se scire, quia Christi dilectus miles commilitonibus suis abundantissimam largiturus erit piscium prædam. Hoc denique significare visum, cum procul dubio sues pisces, ignota vero, sed reverendi habitus persona, summum portenderet Benedictum. Roboratis hac visione animis fratrum, certatim retibus paratis, curritur ad flumen, pansisque hinc inde cassibus, squamigeri gregis copia exuberanter abstrahitur æquore, tantaque fuit captorum piscium abundantia, ut eorum evectio vehiculo egeret. Atqui noverat beatus Pater tirones suos his ac talibus, infatigabiliter Domini inhærentes præceptis, elevare beneficiis, qui mortali gravatus adhuc sarcina, discipulis penuria panis laborantibus opem ferre valuit ducentorum modiorum farinæ collatione. Si igitur corpora alimento tantopere solatur terreno, quanto putamus eum juvamine animarum saluti insistere, qualiter æternæ felicitatis gaudia honorum actuum onusti fructibus, mereantur intrare lætantes?

CAPUT XXIII

Pede utroque debilis senatur.

Opinione vulgo orbem penetrante, gratiam Christi præstabilem adfore quibusque mortalibus incommoditate corporea laborantibus, ad limina confessoris Christi Benedicti cœpere undecunque monasterium petere, quatenus optabilis sospitatis compotes esse valerent. In tereacum reliquis quidam utroque debilis gressu, cui nunquam pedibus concessum fuerat iter capere, sed magis scamellorum juvamine, geniculis se per terram noverat trahere, asttitit. Hic diu in basilica sanctæ Dei genitricis perpetuæque virginis Mariæ apud sacros cineres excubans, tandem respectu divinæ pietatis atque interventu dilecti Domini Benedicti sanitati redditus, gratias Domino simulque intercessori suo pro modulo scientiæ sibi collatæ referre non distulit. Sane quia insuetus dolor, laborque non modicus in extensione diutius contractorum nervorum graviter debilem afflixerat, nequaquam repentina celeritate ignotum pergere iter valebat, donec titubantia genua, dolore procul semoto, firmius stabilirentur. Servatur proinde in domo pauperum hospitio deputata, ibique sufficientem sibi agapem, cum reliquis ptochio πτωχεῖον,

* Veterum quorumdam sententia fuit, vivorum suffragiis mitius haberi damnatos: cui sententiæ nondum ab Ecclesia damnatæ contraria est schola posteriorum theologorum.

mendicabulum *seu* hospitium pauperum) residentibus accepit. Transactis aliquot diebus æger robustior redditur, ac gressus dudum hac illacque divaricantes rectius incedere discunt. Postremo residentibus fratribus, hora diei tertia, post lectionem capituli regularis sanctorumque memoriam, jubetur ab Adalgaudo [*al.*, Adalguado. *Boscio*, Adalcaldo] abbate quondam languidus sacro se præsentare conventui, atque ob dubietatem a quorumdam cordibus auferendam, putantium necdum eum plenam sospitatem recepisse, situlam plenam aquæ deferre. Quod confestim impletum est. Erat igitur spectare miraculum, videres astare stabili firmoque gressu dudum terræ genutenus inhærentem, ac celeri directoque calle quoquo discurrere, qui nuper nutanti crure vix baculo sustentante quolibet progredi valebat. At mortalium corda quid tunc gaudii, quid exsultationis habere poterant, patronum tanti gregis, tantique præsulem loci, exhibitione operum, sui præsentiam cernentes ostendere? Sed mentes cœlesti desiderio flagrantes, a laudibus Omnipotentis cessare non poterant, quin potius eo tempore Christo jucundare in hymnis exsultationis uberius adgaudebant, quo se donatos munere cognoscebant.

CAPUT XXIV.

Judex S. Benedicti rebus contrarius morte punitur.

Dum Boso [a] abbas cœnobii hujus regimen ex regulari electione suscipiens non ignobiliter disponeret, contentio maxima inter advocatum præsentis ecclesiæ Epitagium nomine, necnon advocatum alterius cujusdam sacri loci oboritur ob mancipiorum querelam, non parvi numeri. Theodoinus dicebatur vocabulo vicarius Mariacensis, cujus in officio eorumdem concretio atque cohabitatio a progenitoribus exstiterat: ad quem se advocatus illius alterius loci conferens, datoque munere corrumpens, ab æquitatis jure deflexit: jamque instabat dies qua lis emota, in castello quod Nandonis (*Château-Landon* in Wastinio) vocatur, dirimi debuisset. Sed Boso abbas, ne forte minus cautus esse videretur, ad præfatum vicarium duos mittit monachos, eique loco muneris duo vascula mittit argentea non contemnendi ponderis, obsecrans quatinus justitiæ et rectitudini favens, officiali nullomodo officeret nostro. At ille alterius jam dono corruptus monachos spernens, dona respuens, superbia tumidus, equum conscendit, servisque Dei dixit: Recedite, o monachi, cum vasculis vestris, ad monasterium de quo huc properastis. Hunc testor ensem, nullus ab hodierna die ex his mancipiis sancto famulabitur Benedicto. His dictis, impulso calcaribus equo, celerrime incedere cœpit. Necdum procul a domo recesserat propria, et ecce equi cui insederat pes lapsus, aessorem a dorso projicit. Qui corruens in terram, fracto humero, totoque pene corpore contrito, obsequentium manibus ad domum refertur propriam. Dein gravescente dolore, die abhinc tertia vitæ excepit terminum. Advocatus vero S. Benedicti castellum Nandonis perveniens, querelam apud judices deponens, ac legali eorum judicio mancipia recipiens, ad propria remeat.

CAPUT XXV.

Item alius linguæ officio. — Duellum.

Decurso exinde non modico tempore, alia iterum oboritur controversia inter præfatum hujus loci advocatum, atque advocatum S. Dionysii. Colliguntur ab utriusque partibus plurimi legum magistri et judices, qui pro partibus decertarent. Præterea aderant in eodem placito missi a latere regis, Jonas episcopus Aurelianensis, et Donatus comes Milidunensium. Sed cum litem in eo placito finire nequirent, eo quod Salicæ [b] legis judices ecclesiasticas res sub Romana constitutas lege decernere perfecte non possent, visum est missis dominicis placitum Aurelianis mutare. Venientes itaque ad condictum locum magistri et judices, utraque ex parte acerrime decertabant. Aderant namque legum doctores, tam ex Aurelianensi quam ex Wastinensi provincia. Enimvero longiuscule litem judicibus protrahentibus, eo quod nec hi cedere illis, nec illi assensum aliis præbere vellent, tandem adjudicatum est, ut ab utraque parte testes exirent, qui post sacramenti fidem scutis ac baculis decertantes, finem controversiæ imponerent. Sed cum id justum rectumque visum fuisset omnibus, quidam Wastinensis regionis legis doctor, cui quodam præsagio bestiale nomen pro humano inditum erat, quique ex parte S. Dionysii, munere corruptus advenerat, verens ne si duo inter se decertarent, testis eorum reprobus inveniretur; judicium protulit, non esse rectum ut bello propter res ecclesiasticas testes decernerent, imo magis inter se mancipia advocati partirentur. Cujus sententiæ Genesius vicecomes favens, rectius dixit esse mancipia dividi, quam testes bello decernere: in eamque sententiam concilium omne deflexit. At vero S. Benedictus, nequaquam judicis illius ac legislatoris oblitus est, qui primus sententiam dividendi mancipia versute juxta nomen suum ac bestialiter protulit. Namque continuo ut eadem in duas divisa sunt partes mancipia, ille justo Dei judicio ita percussus est, ut nullomodo aliquid loqui posset, evacuato totius linguæ officio. Cognoscentes autem familiares ejus qui inibi aderant veritatem rei gestæ, deduxerunt eum ad monasterium S. confessoris Christi quem graviter offenderat: ibique per unum ferme demoratus est mensem, nutibus quibus poterat auxilium deposcens egregii patris. Denique aliquantulam sanitatem consecutus, ad sua regreditur: nun-

[a] Boso post Adalgaudum monasterio Floriacensi præfuit. De eo supra cap. 20, et infra cap. 27.

[b] Lex Salica a Ligeri versus Rhenum, hoc est a Francis servabatur; Romana a Gallis seu Aquitanis, qui idcirco Romani dicti.

quam tamen donec advixit, impetrare valuit ut nomen sancti lingua propria exprimeret Benedicti.

CAPUT XXVI.

Custos ecclesiæ Christianus, vir pius, armillas furto sublatas recuperat.

Excubitorum officium sacris templis dicatum non modo modernis temporibus constat, verum prisca ætate sub B. Moyse a Domino legimus tabernaculo sacrato ex Levitarum genere, custodum munia subrogata : quæ processu temporis, a sancto propheta necnon rege mirabili David, ampliori dispositione ordinata, morem nobis nostræque religioni, ut ita dixero, suggessere. Et quidem vetusta ætas idem officium per successionem prolis excipiebat, nostra vero non propagatione prolis, sed magis puritate vitæ morumque probitate officiales admittit. Hac denique sacra consuetudine passim summa celebritate vigente, præsentis quoque loci basilica in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ omniumque Christi virginum Deo dicata, in qua venerabile etiam corpus sanctissimi Benedicti decenti honore servatur : omni religione atque honestate præstantem Christianum nomine, monachum custodem sortitur. Qui cujus meriti, cujusque sanctitatis exstiterit, luce his clarius eminet, qui ejus vitam sinceramque novere innocentiam. Huic solitum erat summa fiducia sacrum adire tumulum, atque vulgari mortalium more si quid adversi extrinsecus huic loco accideret, adversus sanctum causari Benedictum, ea utique utens confidentia, qua sciebat se haudquaquam ab illo velle contemni. Quod et in hoc quod scribimus satis liquebit opere. In eadem basilica ob honorem, simulque utilitatem, opere cælatorio ex ære deformato armillæ atque apprime deauratæ funibus dependebant, quibus campanæ secundum morem statutis horis celebrandi officii pulsabantur. Quadam vero die immisti populo ecclesiam ingressi latrones conspiciunt armillas funibus pendere, putantesque auri optimi pondus, cupiditate sibi familiari, pessimum facinus meditantes, communi decreto suffossionem parietis moliuntur. Quod noctu ut decreverant explentes, ecclesiam ingressi, armillas cum calamis fabre adjunctis exportant, eodemque foramine egrediuntur, oppilantes humo aditum fossæ : tantoque silentio id a furibus patratum, ut nemo excubantium persentiscere quiverit, quonam pacto tale completum fuerit facinus. Hora præterea surgendi adveniente, cum tantum scelus venerando custodi Christiano innotuisset, qui dolor pectori ejus irrepserit, quæ oculis lacrymæ profluxerint, fateor non facile dictu. Cumque hujusmodi lamentis solito perveniens ad tumbam, acriter causari ac conqueri cœpit, cur latronibus se spoliandum tradiderit. Et quia fiduciam sese a B. Benedicto audiendi cum simplicitate nimia ceperat, etiam peregrino sermone rusticitatem causandi exsequebatur (nam natura Germanus erat), ita inquiens : S. Benedicte, ut quid pigrescendo dormitas ? quamobrem domum tuam tam negligenter provides, ut quod in honorem operando confero, tu latronibus furto subducere permittas ? Certe mihi non est curæ si etiam tibi braccas auferant, qui armillas non defendisti. Crede mihi si armillas tuas non restituerint mihi, nec unam tibi candelam accendam. Hæc et alia multa, in hunc comminans modum, simulque baculo petram ante sepulcrum positam percutiens, tristis abscessit ; sed omnipotens Deus nequaquam diutius contristari passus est servum suum, quin potius meritis et interventu beati Patris, cum quo fiducialius conqueri solitus erat, celerrime mœstitia relevatum, gaudio competenti replevit. Si quidem præfati latrones scelus semel attentatum iterato repetentes, foramen suffossi parietis quod pridem tellure oppleverant, paucis diebus interjectis expetunt : egestaque humo ingressum moliuntur. Confestim vero a custodibus capti, quæstioni subduntur : fatentur facinus, seque ob id ecclesiam ea hora ingressos, ut omne aurum atque argentum cum gemmis a S. Benedicti lecto extrahentes auferrent. Requisiti autem quomodo tantum scelus nudis patrarent manibus, præsertim cum neque subulas majores, neque malleos margulos, nec aliquid officinæ fabrilis secum haberent, quo tam fabrefactam destruerent opus, cultros ex manicis protulerunt, quibus se actutum omnia perpetrare confessi sunt. Servati igitur usque ad tempus diurnæ lucis, venerabili præsentantur Christiano, qui sciscitatus ab eis quid ex armillis quas furto abstulerant egissent, responsum accepit, eas reconditas secum haberi. Graviter itaque redarguens acriterque in eos invectus, quare tantum nefas aggredi ausi fuissent, quod Deo hominibusque exsecrabile foret : porro leges humanæ absque ullo misericordiæ respectu vita eos carere, suspendio juberent ; postremo Elisæi prophetæ exemplo qui regis Syriæ latrunculos, quos ad se interficiendum direxerat, captos oculis, in medium deduxit Samariæ, atque rege Israel requirente a propheta, utrumne eos gladio percuteret, prohibuit, quin potius pane et aqua refocillatos suis remisit : misertus latronum labori, cibo potuque refici jussit, atque incolumes ad propria remeare, interdicens nequando ad talia audenda prorumperent.

CAPUT XXVII.

Ludovico Pio imperante Francia turbatur. — Militi vaccam monasterii cædere volenti brachium rigescit.

Divi Augusti Ludovici temporibus, cum secundum Evangelicum Domini dictum, abundante iniquitate refrigesceret charitas multorum (*Matth.* XVIV), dissidio gentis Francorum accidit multifariam rempublicam ejusdem regni affligi. Namque pravorum hominum consiliis, dum consultatio reipublicæ in superbiam dominatumque se transformavit, primoribusque magis sibi invicem invidere et obloqui, quam regni utilitati consulere placuit ; cœpere regibus boni quique suspectiores exsistere, quibus (ut ait Crispus) semper aliena virtus formidolosa est ; atque

inprimis genti contraria sentire. Qua de re actum est, ut dum imperator nobilitatem veteranorum deponendo insequitur, ac hi memores pristinæ virtutis, defensare libertatem nituntur defectionis ab imperatore, regnique magnum pararint exitium. Sed quia nostri haudquaquam propositi est, regum actus stylo comprehendere, imo miranda Dei opera per servum illius Benedictum patrata litteris committere, relictis quæ (ut ita dixero) perperam necne procaciter peracta sunt ; ad ea quæ cœpimus redeamus. Imperator (ut dictum est) suspectos Francorum primores habens, Germaniæ populos Aquitaniam profecturus evocat. Saxones videlicet, Thoringos, Bajoarios atque Alemannos : eisque quos virtute Francorum pater armis subegerat, regni statum incomposite committit. Illud quo animo Franci exceperint, in promptu est agnoscere. Libertate igitur Transrhenani ac si ob tutelam imperatoris adepta, vitiis sese omnemque subdidere exercitum, deprædationibus scilicet pauperum, bonorum virorum dehonestationibus, sacrorum locorum violationibus, ac reliquis quæ piget enumerare malis. Sed dum imperator expeditionem in filium agens, Aquitaniam versus Ligeri fluvio propinquaret ; accidit quosdam supradictorum populorum duces, villulas cœnobii S. Benedicti vastando attingere. Cum vero grassante prædonum sævitia, quid jam pauperibus diriperent deesset, monasterio proximant, idipsum quod et in reliquis acturi locis. Erat haud longe a monasterio armentorum grex non parvus depascens, qui continuis fratrum necessitatibus deputatus ad serviendum erat. Hunc prædonum valida invadens manus minatur partim securi percussum suis epulis præparare, partim secum sibi apta abducere. Quibus cum armentarius diceret non debere eos gregem sancti contingere Benedicti, quod si agerent, eis impune non cedere ; illi indignantes, pinguiorem quam conspexerant juvencam a toto separatam grege jugulari præcipiunt : qua religata, unus ex eis qui audacior videbatur, evaginato ense exertoque brachio vaccam percutere nititur. At vero in ipso conatu vinctus ligatusque inextricabilibus vinculis hæsit, ita ut erexerat brachium cum ense retinens, nullamque in partem deflectere valens. Videres miserum astare ipso suo conanime loris non parentibus vinctum, virtutemque divinam quam in suo spreverat delicto, re ipsa in se experiri. Socii videntes emissam cœlitus vindictam in comparem desævire, consternati animo culpam confitentur, misericordiamque ab eo quem superbe contempserant, sancto scilicet exposcunt Benedicto. Depositis denique armis, calceis pedibus resolutis, terram capitibus aspergunt : sicque remedium petituri monasterium properant, deducentes secum illum divinitus vinctum latronem. Et ubi basilicæ proximant, prostrati ante ostium culpam cum lacrymis confitentur : nec illum solummodo reum sceleris, sed omnes una conscios esse criminis edicunt. Postremo voto se obligant, nunquam se cuiquam ex familia S. Benedicti aliquid molestiæ illaturos, si modo gratiam illius promereri valerent. Cernentes interea custodes sacræ domus devotionem virorum, totoque inclinatos animo ad misericordiam pii judicis impetrandam, humi prostratos erigunt, dejectosque animo ac corpore consolantes, Ecclesiam introducunt, atque ad sanctum tumulum perducunt. Oratione completa, miser resolvitur, atque Domino cum sociis grates pro posse, ac liberatori suo Benedicto agens, ad sua regreditur, aperte ubique prædicans divinam huic loco præstantius inesse virtutem, nullique ex sententia cedere, si quid pravi adversus sanctum molitus fuerit Benedictum.

CAPUT XXVIII.

Sancti Sebastiani translatio. Reliquiæ sanctorum Dionysii et Sebastiani Floriacensibus concessæ. Auctoris ætas.

Imperii Francorum monarchiam Ludovico Augusto (ut præfatum est) gerente, venerabilis abbas Hidduinus cœnobii S. martyris Dionysii legatos Romam direxit, atque ab Eugenio papa corpus S. Sebastiani martyris impetravit, quod delatum in S. Medardi basilica juxta corpus ejus in loculo gestatorie ad tempus collocavit. Quo in loco innumera miraculorum a Christo patrata sunt opera interventu sancti martyris. Postera sane tempestate, Boso [a] abbas monasterii sancti confessoris Benedicti palatium evocatus adierat : unde regrediens transitum per monasterium S. Dionysii congruum habuit. Proinde divertens ad præfatum cœnobium cum Hilduino reverendo abbate colloquium habuit familiare, interque familiaritatis colloquia reliquias ab eo sanctorum martyrum expetiit, Dionysii scilicet, Rustici et Eleutherii, atque Sebastiani. Cujus precibus nobilissimus abbas libentissime annuens, quod petebatur sub ea conditione præstitit [b], ut quotannis adveniente natalitio eorumdem martyrum, celeberrima apud nos ipsorum festivitas more monastico haberetur. Susceptis gratantissime Boso abbas sanctorum pignoribus, hactenus a Floriacensibus nostris asservantur. Joannes Boscius in Biblioth. Floriac., pag. 257. refert mortuum ad altare S. Sebastiani in monasterio Floriacensi anno 1444 suscitatum. Parœcialis ecclesia Floriacensis S. Sebastianum patronum agnoscit. Præter reliquias S. Dionysii hic memoratas, Helgaldus monachus Floriacensis accepit a Roberto rege *de casula S. Dionysii, dalmatica S. Rustici, casula S. Eleutherii, de vestimentis eorum sanguine aspersis, de carnium eorum pulvere et funiculo triplici quo fuit astrictus Dionysius*, quas reliquias in oratorio a se condito apud Floriacum collocavit, ut ipse in Vita Roberti auctor est.

[a] Ebbo Rhemorum antistes a Ludovico Pio imperatore exauctoratus *commendatus est ad custodiendum Bosoni abbati in monasterio S. Benedicti, sub cujus manu exsulabat, quando domnus imperator viam totius ingressus est carnis* anno 840, quæ verba leguntur in clericorum Rhemensium narratione. *Defuncto autem eodem imperatore* (ut habet epistola synodica concilii Tricassini ad Nicolaum papam I), Lotharius *ab Italia in Franciam venit : cui ad Wormaciam civitatem Ebbo, deducente Bosone abbate cui commendatus ad custodiendum fuerat, occurrit.* Bosoni successit Rodulfus, Rodulfo Bernardus, infra.

[b] Nempe duo ossa coxendicis S. Sebastiani, quæ

lætus ad propria regreditur*. Die vero adventus sui ad monasterium, jussit directo misso, ut cum honore satis condigno fratres sibi occurrerent haud procul a monasterio. Jussis obedientes fratres excipiunt memorias sanctorum martyrum cum honore quantum mortalibus conceditur digno sub die undecimo Kalendarum Juliarum, atque in Ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ collocant. Sequebatur autem reliquias sanctorum non minima multitudo virorum ac mulierum summa cum devotione, ob quædam miraculorum beneficia a Domino per beatos martyres patrata. Porro quia ex antiqua auctoritate sancitum erat, feminas infra exteriores portas monasterii haudquaquam transitum introrsus habere ; hi qui a longe memorias sanctorum secuti fuerant, ad preces convertuntur, ut permitteretur eis poscentibus causa orationis ecclesiam in qua sanctorum reliquiæ depositæ erant ingredi, votaque sua persolvere. Quod quia adversum erat religioni monasticæ, nullo omnino pacto impetrare valuerunt. Illis vero in prece perdurantibus, cœpere etiam quique nobiliores causa tanti rumoris excitati ad tam venerabile undecunque confluere spectaculum : junctisque precibus vix extorquere quoquomodo ab abbate et fratribus potuerunt, ut extra portam monasterii ad occidentalem plagam in loco nemoribus consito tentorium extendi juberet, quo memoriæ sanctorum certo tempore, hoc est vigilia Dominici diei deferrentur, manerentque sub reverenti vigilum custodia ibidem tam monachorum quam clericorum usque ad eamdem horam Dominici diei, iterumque sacris referrentur ædibus. Quod cum impletum fuisset, multitudines plebium non solum ex contiguis, verum procul positis locis, medelam animarum ac corporum consecuturæ eo confluxere. Operabatur denique Dominus per clarissimos martyres suos incredibilia virtutum dona, quæ ipsi quoque pueruli ex parte conspeximus : ut liquido patesceret etiam nunc in his suis dilectissimis testibus illud compleri, quod olim eis qui in eum vera fide crediderint repromisit, ita inquiens : *Amen dico vobis, quia qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet* (*Joan.* XIV). Si quidem capti oculis, quolibet scilicet corporis vitio, seu pessimo lippitudinis humore, seu glaucomate adoperti, clarissimum recipiebant videndi usum : debiles vero gravamine gressuum qui nunquam pedibus incesserant, facilitatem gradiendi summo cum gaudio recuperabant : dæmones ab obsessis extrudebantur corporibus, lunatici medelam assequebantur optatam. Præterea quidam membrorum quorumdam incendium male perpessi, quod genus morbi incurabile, medici derivato nomine a cancere cancerauma vocitant, sanitatem perfectam a se adeptos gaudebant. Innumera proinde sanitatum dona (ut præfati sumus) per beatorum memorias martyrum Dominus in tabernaculo quo tempore statuto deportabantur, operatur ad laudem et gloriam nominis sui, qui electos suos ubique glorificat, non solum æternæ beatitudinis præmia largiendo, verum in præsenti sæculo mortalibus deputato miraculis illustrando.

CAPUT XXIX.

Contractus sanatus.

Sed ne imparem meritis idem Conditor ac Redemptor humani generis Jesus Christus sanctissimum ostenderet Benedictum, imo ne aliqui minus intelligere valentes divinam dispensationem, gloriosiores quam maxime apud Dominum hos putarent existere martyres, qui sanguinis effusione proprii coronam sibi pararint felicitatis perpetuæ, quam illum qui absque martyrii palma in pace animam sedibus patriæ cœlestis immiserit ; placuit illi, haud disparia per servum suum dilectissimum patrare miracula apud sacratissimam ædem qua condita ejusdem Patris membra servantur. Namque delatus a parentibus puer parvulus ad memorias sanctorum martyrum, cum salutem nequidquam diutius expetitam consequeretur (erat enim crurium exsiccatione, nervorumque contractione adeo debilis, quin etiam taxilli ita natibus tenaciter inhæserant, quod nunquam a nativitate gressuum incessum experiri quiret), deportatur a bajulis ad sepulcrum sæpe memorati confessoris Christi Benedicti : ibique interdiu perseverans, postridie concinentibus nobis cunctisque qui aderant fratribus (nam vespertina synaxis tunc celebrabatur) cœperunt se nervi diu contracti extendere, aridique meatus venarum sanguinis infusione humectari. Tali quoque natibus vehementer astricti, paulatim sese ab eis abjungere. Nec mora, extenditur puerulus, et toto corpore pavimento inhæret : paulo post vero sanus exsurgens, quanquam titubanti gressu, diversam in partem libere cœpit discurrere.

CAPUT XXX.

Energumenus liberatur.

Hoc per Dei gratiam impleto miraculo, ex improviso quidam rabie dæmonum furiisque agitatus advenit. Maldabertus hic vocabulo nuncupabatur, qui paulo ante a civibus Aurelianæ urbis comprehensus, uti cerebrosus virgis cæditur, vinculis constringitur, custodiæ mancipatur. Sed omnia devincens, cursu rapido monasterium petit, ibique bacchari per cuncta miserrime cœpit, membra torquere, in absidem defringere, crinem rotare, arcuata dorsi spina alvum protendere, saltibus in aera semet revolvere, ac per omnes motus corporis diabolicis incitamentis vexari. Proh dolor, miserrimum spectaculum ! arctatur tandem vinculis, atque ad columnam ecclesiæ ab ea parte corporis qua vestis cingulo sinuatur, infelix durissime constringitur. [1] Acceditur ad eum a sacerdotibus, qui exorcismos ac cuncta quæ erga energumenos agi debent, im-

* Hic desinit codex Pratensis.

[1] Nota exorcismi usum.

pleverant. Interrogatus nomen edicit, Legionem se nuncupari confitetur. Volvebatur denique diverso circuitu columnarum, et motibus pessimis infelicissimum detorquens corpus, quid in se gereret ostendebat. Luctabantur (si fari liceat) agmina illa dæmonum cum intercessionibus sanctorum. Equidem miser ille monitu religiosorum monachorum, qui eum ad obsecrandam Domini misericordiam, sanctorumque omnium intercessionem impellebant, solitus erat veluti orationem invitus fundens dicere: Deus, libera me ab hoste antiquo qui me obsidet. S. Benedicte, tu illum punge. Et hoc non certe voluntarie, sed immundis agitatus furiis, jocularitor ut innumera alia proferebat. Quid plura? interventu serenissimi Patris, divina miseratione respectus liberatur a diaboli laqueis, et sospes ac quietus intra ecclesiæ limina residet. Cum loquentibus sibi quomodo arreptus a dæmonibus fuerit explanat, confitetur culpam, seque ob scelerum enormitatem immundis traditum spiritibus, contrito corde et humili spiritu proclamat: grates Domino liberatori suo, necnon intercessori B. Benedicto refert, sicque incolumis ad propria remeat. Huic consuetus abhinc tempore quo advixit, mos incidit, annis singulis redeunte tempore sanitatis adeptæ cum voto ad limina sancti confessoris Christi properare, atque oratione peracta sua repetere.

CAPUT XXXI.

Item alius.

Hoc tali tantaque Dei clementia a rabie dæmoniaca liberato, alter vinctus diris ligaminibus a superioribus partibus Ligeris alvei deducitur, obsessus et hic a crudelissimo dæmone. Alligatur denique ad columnam ecclesiæ. Sanguinei huic obtutus, pallidus color, macilenta facies, torvus aspectus, quique mortalibus plurimum terroris inculeret. Illicitum ei erat panem comedere: non enim permittebatur a dominatore suo cibo more humano uti. Triduum transire absque alimento solitus erat, aqua interdum simplici utebatur, exorcizatam coactus accipiebat, vociferans ac detorquens membra. Carnem aliquando avide, sed sordide (si daretur) more canum edebat; hujusmodi victu miser infelicem trahebat animam. Hic diutius apud sacram ædem diversis atque immanissimis cruciatibus vexatus, postremo vinctus manicis ad memoriam sanctorum ducitur martyrum, quo etiam cineres sæpedicti confessoris Christi Benedicti a fideli plebe venerabantur. Religatur ad stipitem tabernaculi, ibique nimium affligitur. Sciebat nempe impius tortor, virtute meritisque sanctorum citius sese pellendum ab obsesso homine: ideoque crudelius in eum omni genere desæviebat. Sed circa horam tertiam cum jam missæ celebrarentur, post lectionem evangelicam in somnum miser ille convertitur; dumque a sacerdote oblata sanctificaretur hostia, visum est cuidam fratrum nostrorum, cui nomen Garno, quibusdam quoque ex clericis, ac si tres muscæ magnæ multumque nigerrimæ ab ore vexati hominis egressæ foras tabernaculum avolarent. Quod postquam visum est, cœpit ægrotus quietius agere, atque miseratione Domini sanctorumque illius interventu a persecutore humani generis ereptus sanitati restitutus est: hocque modo incolumitatem adeptus propria revisit.

CAPUT XXXII.

Comes item rabidus.

Castrum quoddam in Burgundiæ partibus, in latere montis, supra fluvium Hermentionem (l'*Armençon*) vocabulo situm, adjacenti regioni nomen indidit: namque a Tornodoro (*Tonnerre*) vicina regio Tornodorensis dicitur. Huic præerat quidam nobili ortus prosapia, vocabulo Raculfus, ex officio vicem comitis agens, qui ob pravitatem morum pessimorumque actuum immanitatem mente captus in rabiem vertitur. Cumque semetipsum ac reliquos circumquaque sibi astantes gladio, fustibus, cæterisque sibimet occurrentibus telis petere vellet; tenetur a suis, vinctusque cum magno apparatu uti opulentissimus virorum ad monasterium deducitur: illicque diu debacchatus, in tantum ut dentibus frendendo minaretur si licitum foret accedentes ad se morsibus laniare; evolutis ferme diebus quindecim, interventu B. Benedicti melius sapere cœpit; nec longe post apprime saluti restitutus, cum gaudio non tantum unius viri, sed et multorum, nativum repetit solum. Hæc et alia multa ea tempestate miranda Dominus per servum suum carnis sarcina absolutum operari dignatus est: quæ inertia eorum, quorum studiis nota populis debuere fieri, prætermissa sunt. Cæterum ea quæ visu corporeo nos cognoscere quivimus, quæve fideli narratione comperimus, submisso genere loquendi, quod vel maxime in agendis rebus valet, ad posterorum notitiam hortatu majorum transmittere curavimus.

CAPUT XXXIII.

Ludovici Pii filii regnum partiuntur. Qualis tum rerum facies. Nortmannorum incursiones et dira facinora.

Verum piissimo Augusto Ludovico carnis onere spoliato, regnum Francorum quod ex diversis nationibus solidum corpus fuerat effectum, trifariam dividitur, atque a tribus ejusdem imperatoris filiis ad regendum suscipitur. Et major quidem natu Lotharius Franciam cum Italia, Ludovicus Saxoniam omnemque Germaniam, Carolus autem junior Burgundiam cum Aquitania possedit. Sed ut de regnis taceam, bellisne attrita decreverint, an pace continua aliquanto floruerint, nostræ partis ærumnas breviloquio excurrere libet. Carolo regni non minimam assecuto partem, infortunium junctum fortunæ, rempublicam maximo profligavit damno, ac primum Marchisis [a] Britannici limitis inter se gravi perduellione dissidentibus, bellum oritur utræque lugubre diri cœpit, qui sic dicti sunt a marcha seu marchis,

[a] Illo sæculo IX marchisorum nomen primum au-

parti. Quamvis enim Rainoldo occumbente victor Lambertus exstiterit, non adeo tamen victricia ab hoste retulit signa. Dum millia suorum prospexit oppetisse satellitum, idque adversum Heriveum repetens, primus natorum Rainoldi arma ob vindictam paternæ resumentem necis, eumdem male depugnantem vicit, telisque confossum neci tradidit. Hoc dissidii genere bellatoribus utrinque pereuntibus, pene omnis illa regio defensoribus nudata suis, præda gentibus paruit externis. Brittonum si quidem proxima vis limitem transgressa antiquum, Namneticam regionem, Andegavensem quoque, Meduanam (*Maine* seu *Mayenne*) usque fluvium vastando cædibus atque incendiis in suam redegit potestatem. Obstiterat quidem Lambertus jampridem id adnitentibus : sed jussu regis loco cedens, Brittonibus explere conatus permisit barbaricos. Præterea Nortmanni , gens Aquilonalis, nostro generi plus æquo præcognita, non jam piraticam exercendo, omnem oram maritimam pessumdedit, atque (ut verius dicam) in vastam redegit solitudinem. Fuerant eorum pessimi conatus sæpe a ducibus illarum regionum sibimet succedentium frustrati, Lamberto scilicet atque Rotberto necnon Rainulfo : sed illis varia pereuntibus sorte, omnis fere Neustria, quæ a Genabensi urbe per transversum Lutetiam usque Parisiorum pertingit oppidum [a], Nortmannicæ patuit feritati. Irruptionibus namque creberrimis cuncta vastando circumeuntes, primo pedites quidem. eo quod equitandi peritia deesset, deinde equis evecti more nostrorum, omnia pervagantur. Interea stationem navium suarum, ac si asylum omnium latrunculorum in insula quadam cœnobio S. Florentii [b] supposita componentes, mapalia quoque instar ædificaverunt burgi, quo captivorum greges catenis astrictos asservarent ipsique pro tempore corpora a labore reficerent expeditioni illico servitura : ex qua inopinatos discursus agitantes, modo navibus, modo equis delati, totam circumcirca delevere provinciam, et primo quidem adventu urbem Namneticam incendio cremavere (*anno* 853). Andegavensem percurrentes regionem, ipsam quidem civitatem concremant ; Pictavorum vero castella atque vicos, omnemque patriam a mari usque eamdem Pictavam urbem populantur, vastant, cædibus replentes omnia. Sequenti tempore navigio Turonum veniunt, eamque de more stragibus opplentes. ad postremum ignibus tradunt. Populata omni circumquaque regione, haud longo post, superiora Ligeris amnis navibus expetentes, Aurelianis perveniunt : captamque urbem auro distrahunt, Agio [c] tunc temporis præfatæ urbis præsu-

latum gerente : sicque ad tempus recedentes, secundo adventu prædictam civitatem combustione dissipant, matre duntaxat ecclesia, quæ in honore sanctæ Crucis, jubente Constantino Augusto, a B. præsule Evurtio sacrata erat, studio bonorum hominum remanente. Quid denique solius Neustriæ clades memorando stylum protrahimus ? haud solæ quatuor supra memoratæ urbes excidii damna sensere. Quid Lutetia Parisiorum nobile caput, resplendens quondam gloria, opibus, fertilitate soli, incolarum quietissima pace, quam non immerito regum divitias, emporium dixero populorum ? Num magis ambustos cineres, quam urbem nobilem potis est cernere ? Quid proinde Bellovacus, quid Noviomagum et ipsæ quondam Galliarum præstantissimæ urbes, nonne et ipsæ irruptionibus Nortmannicis, atque hostili gladio concidere? Piget referre cœnobiorum nobilissimorum tam virorum quam feminarum Deo devote servientium excidia, stragesque non ignobilium plebium, captivitates matronarum, virginum ludibria, ac cuncta quæ victis victores inferre valent infanda tormentorum genera. Quid Aquitanicæ gentis ingentem referam afflictationem, quæ olim bellorum nutrix, nunc frigidam bello præferat dextram, suisque orbata luminibus, ducibus egeat alienis ? Etenim ipsa quoque optimos quosque genitalis soli in sese elidens, patet nunc præda gentibus alienis. Ab ipso quippe (ut ita loquar) Oceani littore, orientem versus, Arvernum usque clarissimam veteri tempestate Aquitaniæ urbem, nulla libertatem retinere valuit regio, non oppidum aut vicus, non denique civitas, quæ non strage ferali ceciderit paganorum. Testatur hoc Pictavis fecundissima quondam urbs Aquitaniæ : hoc Santonum, hoc Engolisma, hoc Petrocorium, hoc Lemovica, hoc certe Arvernus, terminus nuncusque barbarici gladii : ipsumque Avaricum (*Bourges*), caput regni Aquitanici proclamant, nulla scilicet bellica obviante, manu hostili graviter sese concidisse incursu. His atque hujuscemodi malis per triginta ferme annorum spatium, Gallis non absque piaculo quorumlibet detritis, cultus quoque divinæ religionis quomodo processerit, utrum necne floruerit in promptu est cuilibet, licet tardioris ingenii, mortalium persentiscere. Quis enim Christianæ religionis ordo normam eo propositi ad liquidum exsequitur, ut non magis prævaricator mandatorum Christi judicetur, si actuum exsecutio rite vestigetur? Unde non immerito talibus, hoc est nobis transgressoribus præceptorum suorum, ultionis vindictam olim per prophetam repromissam videtur infligere. Dicit enim comminans per Jeremiam prophetam : *Pro eo quod non audistis*

quæ vox limitem significat, eo quod limites regionis custodirent, sicut antea duces ac comites.

[a] Nota antiquos Neustriæ limites.

[b] Monasterium S. Florentii in monte Glonna, diœcesi Andegavensi, haud procul a Ligeri situm, in extremis Aquitaniæ partibus, nunc Vetus dicitur, ut distinguatur ab alio ejusdem nominis, quod priori a Nortmannis everso primum in castro Salmuriensi itidem ad Ligerim posito, postea prope Salmurum oppidum constructum est, retinetque abbatiæ nomen a qua dependet antiquius monasterium, utrumque congregationi S. Mauri attributum.

[c] Agius ordinatus est Aurelianensis episcopus anno 843, ut constat ex concilii Vernensis II, c. 10, anno insequenti habito. Conciliis variis postea subscripsit, Belvacensi anno 845, Parisiensi anno 846, Turonensi IV anno 869, Suessionensi II et Vermeriensi itidem II anno 853, Saponariensi anno 859, Tusciacensi anno 860 ac Suessionensi III anno 867. Successorem habuit Walterium, de quo infra.

verba mea, ecce ego mittam, et assumam universas cognationes Aquilonis, ait Dominus, et adducam eas super terram istam, et super habitatores ejus, et super omnes nationes quæ in circuitu illius sunt. Et interficiam eos et ponam eos in stuporem et sibilum, et in solitudines sempiternas; perdamque ex eis vocem gaudii, et vocem lætitiæ, vocem sponsi, et vocem sponsæ, vocem molæ et vocem lucernæ: et erit universa terra ejus in solitudinem, et stuporem (*Jer.* XXV). Itemque per Ezechielem prophetam: *Fac conclusionem, quoniam terra plena est judicio sanguinum, et civitas plena iniquitate, et adducam pessimos de gentibus et possidebunt domos eorum, et quiescere faciam superbiam potentium, et possidebunt fructuarium eorum. Angustia superveniente requirent pacem, et non erit: conturbatio super conturbationem veniet, et auditus super auditum, et requirent visionem de propheta, et lex peribit a sacerdote, et consilium a senioribus* (*Ezech.* VII). Et post pauca: *Secundum viam eorum faciam eis, et secundum judicia eorum judicabo eos, et scient quia ego Dominus* (*Ibid.*). Est itaque cernere comminationem propheticam nostro assignari ævo, quando ob scelerum immanitatem populus quondam Dei et oves manuum ejus dati sunt nationibus in depræda tionem captivitatemque durissimam: atque solum nupera florentissimum ætate, ubere gleba, cunctarumque opulentia rerum, redactum in vastitatem ac solitudinem extremam. Libet igitur cum propheta David veraciter exclamare: *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum* (*Psal.* CXVIII): atque cum altero humiliter implorare: *Domine, miserere nostri, te enim exspectavimus: esto brachium nostrum in mane et salus nostra in tempore tribulationis* (*Isa.* XXXII). Hæc de excidio jucundissimæ patriæ breviter litteris mandare libuit, quo his quæ consequenda erant clariorem pararemus viam. Omissis scilicet infandis malorum cladibus, quæ ipso sui horrore et exsecratione, styli cursum in semet hebescere cogunt, jam nunc ad propositum redeamus.

CAPUT XXXIV.

Floriacense monasterium a Nortmannis diripitur ac comburitur.

Interea Nortmanni, ut supra paucis prælibavimus, secunda irruptione Aurelianos aggressi, urbem ambustione concremant: parsque illorum, duce Bareto cum quadraginta navibus, monasterium S. P. Benedicti expetunt, quod ab urbe Aurelianensi decem et octo distat millibus. Illud denique vacuum habitatoribus reperientes, cunctis vero mortalium temporaneis refertum commodis, more sibi familiari prædantur, dissipant, ad postremum vero igni immisso adurunt [a]. Aberat jam tunc corpus sacratissimum confessoris Christi Benedicti: si quidem prima vastatione præfatæ urbis, curam hujus sacri loci agente Bernardo [b] nobilissimi generis viro, levatum a loco sepulcri sanctissimum corpus in scrinio cum honore congruo repositum est: sicque in loculo gestatorio collocatum, qualiter quocunque fugiendi impelleret necessitas, a fratribus fugæ præsidio sese tuentibus deferri posset. Sed gratia Christi agente, gentili gladio sedes sibi aptatas repetente, sanctissima membra loco conduntur proprio. Secundo vero incursu hostium, jam prælibato abbate ultimos sui regiminis decurrente soles, iterum levatum sanctissimum corpus atque in loculo vectario depositum, hac illacque prout opportunitas fugæ se obtulit, a fratribus defertur. Non tamen infra hæc temporis spatia gratia divina servos suos quanquam miserabiliter peregre incertisque sedibus jactatos oblivisci dignata est, quin miraculis solaretur per dilectissimum suum patratis: quatenus titubantia propter tot adversos casus hominum corda, ex præsentia tanti Patris, virtute quoque præ oculis habita, abundantius roborarentur. Post exhaustum namque gravi grassante incendio cœnobium, nulla jam soli gratia remanente (quippe qui non templa divinis cultibus apta, non lares diversis exstructi usibus, non horrea, non penora, non certe quidpiam decoris, aut utilitatis restiterat) nudique maceriarum parietes stuporem spectantibus oculis, horroremque magis quam decus aut gloriam præferrent; compulsi fratres domum quondam quieti aptatam interpositis partientes arcubus, de parte umbram finxere minoris sacelli, in quo fabricato altari divinum officium interdiu celebrabant. Quo etiam in loco [c] corpus beatissimi deferunt Benedicti, in loculo adhuc gestatorio positum. Dum igitur sancta eo quiescerent membra, Deo operante tale quoddam accidit miraculum.

CAPUT XXXV.

Pejerans per S. Benedictum castigatur. Pœnitens convalescit.

Tempore præfixo, hoc est septima feria, per totius cursum anni ex villis in proximo constitutis, more consueto orbis, ad distrahendas seu coemendas merces populus confluere solet in loco juxta mona-

[a] Id factum anno 865, ut scribitur in Annalibus Bertinianis et in Chronico anonymi quem Andreas Chesnius aliis auctoribus qui de Nortmannorum gestis scripserunt, præmisit. Alia item vice idem monasterium a Nortmannis combustum est, uti ad illationis S. Benedicti historiam dicitur, sæculo IV Benedictino.

[b] Bernardus iste seu Bertaldus concilio Suessionensi II apud S. Medardum habito interfuit anno 853 successitque Rodulfo, de quo concilium anno 859 apud Saponarias habitum c. 11: *Tandem postulavit humiliter generalis synodus se ad terram usque prosternens ante Carolum regem et Rodulfum Biturigum archiepiscopum, obsecrans et adjurans per crucem et Christi sanguinem, ut privilegium monasterii S. Benedicti quod annuente præfato rege firmaverant, quodque idem Rodulfus subscripserat, qui præfatam abbatiam irregulariter retinebat, ratum et inconvulsum servare studerent.*

[c] Hinc colligunt socii Bollandiani, suspecta esse quæ a Diederico monacho Teutonico in historia Relationis S. Benedicti ex urbe Aureliana contigisse referuntur, scilicet glaciem ultro liquefactam ac dissolu am, et arbores hieme floruisse. Quæ nonnisi hac occasione gesta dici posse existimant, nec ab Adrevaldo hic prætermittenda, si vera fuissent. Hæc alias.

sterium posito, qui dicitur Vetus Floriacus. Quadam itaque die Sabbati duo compares locum adeunt mercandi gratia: quorum alter in sacculo (ut ipse ferebat) duodecim habebat denarios, quos simul ex mercibus distractis acceperant eosque inibi inter se dividere convenerant. Sed dum ille qui nihil ex eis habuerat, a socio sibi debitam requireret partem, ille vero se ei reddidisse fateretur; contentione oborta, judex fori, Engilraus vocabulo, accurrit. Cumque litem dirimere vellet, atque ille qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus affirmaret, nec dictis ejus fides adhiberetur, necessitate compulsus dexteram contra basilicam extendens, cum furore juramentum protulit, ita inquiens: Per istum S. Benedictum ego illos ei reddidi denarios. Quod quia temere ac falso juraverat, nequaquam ex impunitate gravisus est: si quidem manum, quam cum brachio improvide pejera urus tetenderat, ad se revocare nequivit; sed in suo conamine obrigescens, stupida remansit. Territi omnes qui aderant, quid consulto opus esset scrutantur e vestigio. Nihil vero consilii salubrioris repertum, quam ut reus virtutem jam expertus divinam, veniam petiturus ædem sacram expeteret. Quod ille impiger exsecutus, dejectus animo ac supplex ecclesiam petit, deferens altera in manu quæ pene obnoxia nequaquam fuerat, voti gratia furcam ferream tridentem. Postremo sternitur ante sacratissimam tumbam, vacuam quidem sancto corpore, sed virtute divina ex societate quondam priorum ossium refertam: veniamque temeritatis ac criminis ex perjurio contracti exorat, simul etiam misericordiam Domini precatur, quatenus interventu piissimi pastoris, cujus venerabile nomen sacramento velut vilissimam attentaverat rem, sanitatem assequi mereretur. Adfuit clementia Conditoris precibus affectuosis miseri poscentis auxilium eximii ducis, ejusque intercessione medelam infirmus consequitur, lætusque forum repetit. Sed ne forte plurima tristitia pro perditis absorberetur nummis, consolari eum Dominus dignatus est, ejus virtute, cujus auxilio salutem illi voluit conferre. Namque (mirabile dictu!) cum omnis fere populi multitudo a foro ad propria recessisset, paucique admodum remansissent, eo in loco quo major discursus fuerat plebis respiciens, vidit sacculum jacentem cum nummis quos perdiderat. Quem recolligens, gaudio majore afficitur, non solum pro salute corporea, verum etiam pro invento paupertatis suæ laborioso quæstu. Huic admirabili signo aliud adjicitur annuente Christi gratia, longiori quanquam terræ interstitio.

CAPUT XXXVI.

Mulier clauda curatur.

Est intra mœnia urbis Aurelianæ ædes in honore sanctissimi Benedicti constructa a venerabili præsentis loci abbate nomine Medone; parvula quidem, sed in secretiori (ut eo putabatur tempore) loco sita civitatis, ac per hoc aptissima monachis et abbati in necessariis rebus agendis habitatio. Porro circa tempora hiemis, irruptionem in superiora meditantibus paganis, necessitate fratres coacti eo se conferunt. Certe, ut jam supra brevi memoravimus, bis civitate incendio concremata, tertio distracta, nullus jam ei defensionis ac tutelæ videbatur usus inesse: donec venerabilis pontifex ejusdem urbis cum summa dicendus reverentia, Galterius, Deo inspirante muros per cuncta fere destructos civitatis, sagacitate nobilis ingenii qua præpollere cognoscitur[a] restaurans, defensioni coaptaret populorum. Huc itaque servi Dei devenientes, tempus pro opportunitate religiosæ transigunt vitæ. Adfuit autem inter hæc apud sacram ædiculam quædam femina ex burgo civitatis, ita ut nequaquam pedibus incedere posset: sed per terram reptando, scamellorum [scabellorum] magis juvamine sese protraheret, quæ excubando pro foribus ipsius ecclesiæ eleemosynis religiosorum fratrum pasci solita erat: exspectans si quomodo fieri posset, ut pietate Dei ac meritis beatissimi confessoris corpoream assequi mereretur sanitatem. Cum igitur diuturno spatio temporis id ageret, tandem respectu divinæ pietatis, meritisque et interventu sanctissimi Benedicti sanitati restituitur, diuque in eodem loco sana et incolumis permanens, post virilem assecuta copulam, cum prole in eadem moratur civitate.

CAPUT XXXVII.

Incendium restinguitur.

Quidam homo ex familia S. Patris Pauliacensi (Pauliacum, *Pouilly*, oppidum in Nivernis) pago mansiunculam ex levi structura, vimine scilicet ac genesta, super hæreditatem construxerat suam: quo cuncta quæ acquirere potuit conducens, spem omnem protrahendæ pauperrimæ contulerat vitæ. Casu denique accidente, igne comprehensa, flammarum globum cœpit emittere. Perstrepentium autem tumultu, ut in tali assolet re, vicinarum homines villarum cœperunt concurrere. Sed cum jam rogum flammarum altius ascendentem, concremationique proximam cernerent, gradum compressere, dicentes eam a nullo posse liberari quæ exstructa viminibus et compacta genesta, levem pastum voranti præberet flammæ. Præterea, humano recedente adjutorio, pauper ille ad divinum conversus auxilium ita aiebat: O Domine, miserere mei, ne fame affectus moriar! S. Benedicte, subveni mihi, et adjuva servum tuum; omnem enim paupertatem in hoc conduxeram tuguriunculo. Dum hæc et alia plurima flendo ingeminaret, Divinitas flexa ad misericordiam

[a] Hinc apparet Adrevaldum his miraculis describendis operam dedisse sedente adhuc Galterio seu Gauterio, Walterio, qui anno 876 concilio Pontigonensi subscripsit, et sedi Aurelianensi anno 885 adhuc præsidebat ex Sausseyo: qui ædiculam S. Benedicti hic memoratam conversam esse scribit in ecclesiam parœcialem, nuncupatam S. Benedicti de Reditu, vulgo *Saint Benoist du Retour*, sumpta appellatione a relatione corporis S. Benedicti in monasterium Floriacense, quæ relatio Walterio pontifice contigerit.

meritis sacratissimi Benedicti Patris, restinxit rogum, salvumque omne remansit tugurium, uno duntaxat pariete ambusto, qui erat contextus ex vimine, cunctaque illius remansere illæsa.

CAPUT XXXVIII.

Vineam monasterii invadens morte corripitur.

Caput Cervium (*Sacerge*) pagus quidam Aquitanicæ provinciæ regia liberalitate cœnobio S. Benedicti donatus, multis vicinorum insectationibus, et maxime primorum patriæ, a potestate hujus loci desciverat. At post longum temporis spatium, maximo labore servorum Dei propriæ restitutus potestati, consiliumque necessario repertum est, ut habitatione congrua monachis quoquomodo inibi constructa, assidue monachi duo vel tres ibidem persisterent : quousque faciles Aquitanorum animi ad nova quæque leviter mollienda, instantia fratrum ab hac potiendarum rerum quiescerent fiducia. Mittitur ad id enitendum Raganarius monachus magnæ vir religionis, qui olim ab imperatore Ludovico cum aliis Hierosolymam missus fuerat : atque cum eo Segevertus presbyter ac monachus : qui cellulam in prædicto compingentes loco, omnem Aquitanicæ genti abstulere harum repetendarum rerum fiduciam. Exstitit eo tempore quidam vir ejusdem plebis haud ignobilis, Stephanus nomine, qui aliquam partem fundi proprii cuidam servorum sancti Benedicti accepto pretio distraxit. Servus autem ille fundum absque aliquo fructifero cultu adeptus, vacuam nequaquam permisit esse tellurem : sed eam optime excolens vineam inibi plantavit, atque quo advixit tempore, in proprios retinuit usus. Decedente illo dominus ipsius terræ de qua præfati sumus, quod vendiderat rursus repetere conatur. Advocatus vero una cum Raganario monacho, ad locum cessionis terræ juxta morem legis adveniens, prædictam vineam ad jus S. Benedicti sua auctoritate revocare nitebatur. Proinde Stephanus, impatientia levis animi commotus, Raganario monacho ita ut sedebat in equo propinquans, furibunde locutus est : Tibi dico, Raganari monache, qui trans mare Jerusalem requisisti, per hunc testor ensem, quando tu et ego ab hoc recesserimus loco, S. Benedictus ex hac vinea nullam habebit potestatem. Cui furenti Raganarius infit : Certe ego ignoro, tu vero nescis, utrum ab hoc loco recedere pro voto possimus. Ille iterum concusso ense juramentum repetens affirmavit se absque gratia S. Benedicti ab eo regressurum loco. His dictis confestim ab eo corruens, contritis collisisque omnibus membris in gestario ad domum propriam a suis refertur : et vinea quidem potestati S. Benedicti relinquitur, ipse vero Stephanus longo consumptus languore moritur.

CAPUT XXXIX.

Caroli Calvi regnum infaustum. Puer e lupi faucibus ereptus.

Rege Carolo Francorum disponente regnum, fames admodum gravis universas occupavit Gallias, clades etiam ex insectatione paganorum non modica totam per Oceani littora attrivit gentem. Sed ut tertiam juxta prophetam (*II Reg.* XIV) orbis experiretur plagam, graves immissæ sunt bestiæ, quæ famem clademque effugientes barbaricam hianti ore exciperent. Accidit autem ea tempestate, ut mulier quædam ex Matriniacensi egressa prædio infantulum minusculæ ætatis secum deduceret, quo cum aliis suæ ætatis luderet infantulis, ipsa longius cum plurimis viris ac mulieribus prospectante : cum subito lupus a silva egressus filium mulieris illius rapuit, ac sustollens non silvam repetiit, sed per camporum spatia exportare cœpit. Cernens hoc infelix mulier, miserrimis vocibus plangoribusque immensis indolens, mista deinde vulgo, lupum insequi cœpit. At ille neutiquam territus, infantulum longius protrahebat. Sed cum fatigatum vulgus a persecutione lupi cessaret, desperans ei se ullo modo prædam excutere posse ; mulier quæ pro filii amissione arctiori stimulabatur dolore, nequaquam ab incepto requievit cursu : sed magis pro posse citius properabat, invocans nihilominus S. Benedictum, quatenus ei ferret auxilium, reddendo filium proprium, servumque suum extra terminos suos nullatenus efferri permitteret. Tunc deinde clementia divinæ majestatis et interventu pretiosi confessoris quod exorabat adepta est. Lupus namque veniens ad terminos territorii S. Benedicti infantulum illæsum atque incolumem relinquens, avia silvarum latibula repetiit. Mulier recepto alacris puerulo gratias Deo ac liberatori filii sui, sancto pro scire referens Benedicto, lares pauperrimos suæ revisit paupertatis.

APPENDIX ADELERII MONACHI.

CAPUT XL.

In festo Translationis apparet S. Benedictus. Fratrum mortuorum salutem curat. Miracula.

Mirabilis Domini nostri virtus et sapientia, qua beatissimum Patrem Benedictum mirificat, glorificatum secum retinens in cœlesti curia ejus reverendum cunctis mortalibus corpus mirificare in terris haud desistit jugiter miraculorum frequentia. Nam sicut a prioribus nostræ tempestatis viris atque studio veracis assertionis probabilibus credibili relatu comperimus, sæculis factum memoriale larga Dei celsitudo per sæpe fatum sibi dilectum clementi dignationis suæ munere operari dignata est. Contigerat aliquando sacratissimæ ejus translationis festivitas, ad quam temporis orbita redeunte plurimæ confluxerant diversæ numerositatis undecunque cateruæ, non solum a circumpositis, verum etiam a quibusque provinciarum remotissimis locis. Denique in celebratione tantæ festivitatis præconiis nocturnalibus decore competenti persolutis, nondum auroræ clare refulgentibus radiis, quietis gratia sua quique petiere cubilia Quidam vero ex fratribus cui tuendæ basilicæ cura delegata erat, cum ad nanciscenda supernæ æternitatis gaudia jugiter intentus suorumque peccatorum omni devoti cordis devotione a Domino deposcens indulgentiam e vestigio sacrati cor-

poris ante altare resideret, psalmorum ac precum melodiam consueto sibi more satagebat persolvere devotissime : qui etiam inchoata altius protelans, lassitudine cogente obdormivit. Cui mox quidam senior honestatis formositate decorus, ac reverendi habitus assistens, quid fratres agerent, atque quonam secesserant, jucundo affamine inquisivit. Ille autem protinus dormitum isse respondit, quo post aliquantulam corporea necessitudinis recreationem, diurni officii uberius valerent persolvere modulationem. Admirans itaque quis iste foret qui sibi hæc imperando depromeret, beatissimus ad eum : Ne mireris, inquit, ob præsentiam quam perspicis mei, certissime sciens me fratrem [a] Benedictum vocari præsulem ac defensorem hujus constitutum loci. Fratribus etenim ex me salutes dicito in conventu generali, et ad celebrationem missæ solemnis sint præscii, quia in exsecutione nocturnalis officii psallentibus meis præsens adesse nequivi. Namque fratri Aimerico in partibus Britanniæ abeunti, veniam delictorum a Domino obtinui, atque de faucibus inimici eripiens, perennis vitæ sedibus feliciter sublimavi. Cognoscant igitur te fatente, postquam disponente Deo corporis mei præsentia, a partibus Eois in has occiduas oras transvecta est, nullum eorum damna passum fore æternæ quietis, sed munere donatos cœlestis patriæ sublimibus locis Christum eos collocavisse. His dictis visio astantis simul et colloquentis ablata est. Ut vero se lux diei [b] terris clara infudit, fratribus somno experrectis, idem sonitu fusilis tabulæ, olim reserandæ locutionis gratia [c] compactæ, abbatem Theotbertum [d] cum reliquis asciscens, salutationis verba depromit, et cuncta quæ Benedictus Pater dicenda præceperat, eis per ordinem retulit. Qui omni corpore terræ deflexo adorantes, lætabundis animis laudes innumeras Deo et provisori suo retulerunt unanimi devotione : et ne quid incongruum advenientis aspectus ostenderet, quisque se studuit procurare. Quanquam enim specialiter cum sui præsentiam fratribus præstolandam innotesceret, in Dominicis eis præceptis persistentibus saltem ne ad modicum quidam usquam abesset ; tamen ad declarandam suæ virtutis potentiam, communemque cunctorum lætitiam, sese præsentem demonstravit per divinæ operationis efficaciam. Nam aliquid magni se vel videre vel cognoscere cunctis credentibus, accidit ut post recitationem sancti Evangelii, omnes quicunque aliquo molestabantur incommodo, quosque sacræ basilicæ retentabant limina, cum optatæ sospitatis munere quisque repedaret ad propria. Sexaginta denique utriusque sexus et ætatis curati sunt homines : omni magnificentia Deo laudes, Deo gratias et beatissimo P. Benedicto in communi referentes. Tanta si quidem perfecta Dei operatione liquido cunctis patuit, quia noster Benedictus inter missarum solemnia præsens fuit.

CAPUT XLI.

Carolus Calvus laudatur. Roma revertens Papiæ veneno exstinguitur (anno 877). *Ludovico succedente Nortmanni incursiones repetunt. Ab Hugone vincuntur.*

Interea rex Carolus fratribus duobus vita humana decedentibus, tertioque Lothario, ob pœnitudinem qua patrem carcerali mancipaverat custodia, monacho Prumiæ apud monasterium effecto, totius paterni imperii summam assecutus, gratum se cunctis et favorabilem præbens, nonnullos Francorum in suæ unanimitatis allexerat augustalem sublimitatem : sicque in virum perfectum sese quotidie extendens, ita Christianissimi [Christiani animi] in ditandis sanctorum cœnobiis strenue exercebat devotionem, ut nemini priscorum regum qui regii nominis claruerunt dignitate, impar visus sit in omni sancta religione. Nam inter cætera quæ huic loco contulit munifica, affluenti sua largitate sacerdotale indumentum quod ex capella fratris sui Lotharii abstulerat dum ex bello reverteretur Fontanetico [*Fontenay* in Burgundia anno 841] ; devotissime præbendo concessit, necnon duo vasa aurea pondo librarum... appretiata, cum Evangelii textu subtili operis diversitate fabricato, solemni donatione per seipsum ob medelam animæ suæ studuit conferre. Verum (ut præfatum est) obeuntibus fratribus Romam apparatu magnifico proficiscens, favore plebis totius imperator et Augustus Romani imperii appellatus est. Cumque in redeundo fines Italiæ attingeret, quorumdam malivola deceptione illectus, apud Papiam civitatem, non sine maximo suorum luctu, pridie Nonas Octobris vitam veneno finivit. Hujus postmodum filius vocabulo Ludovicus regnum patrium suscipiens, vix duobus annis eo potius, laboriosum quibusque nobilibus regni sui consecravit initium. Nortmannica si quidem gens, quæ jam bis vagina suæ habitationis exempta piraticam toties exercuerat ; demum de morte patris ejus vires resumendo, intra terminos regni Franciæ libere paucis resistentibus cladem malignitatis suæ inferebat continue. Et primum partes aggressa Neustriæ, cædibus et rapinis tota conaminis sui perversitate intenta, quæque prius desiderabilia et vitæ humanæ commoda videbantur, diripere et in suos nefarios usus convertendo satagebat redigere. Peregissetque in-

[a] In variis S. Benedicti apparitionibus tum in Chronico Cassinensi, tum alibi relatis, semper *Fratris* appellationem sibi usurpasse dicitur Benedictus. Ex quo intelligas, morem fuisse illorum temporum ut cum monachus quivis de se loqueretur, fratris nomen modestiæ causa præferret.

[b] Hinc colligitur monachos Benedictinos illo ævo media nocte matutinum officium persolvisse : alias in festo Translationis, hoc est summa æstate seu die 11 Julii, nullum post nocturnas preces intervallum temporis somno ante lucem captando reliquum fuisset.

[c] Observa finem silentii nocturni a S. Benedicto cap. 42 præscripti olim signo indicatum fuisse.

[d] Theodbertus abbas præfuisse anno 878 ex Dissertatione prævia, num. 13, constat.

choata, nisi Hugo [a] nobilissimus abbas strenue rem- A publicam gubernans, cum armis, tum consiliis suis et virtute ejus barbaricos conatus reprimendo, maximam ex eis manum peremisset. Quod qualiter hujus per virtutem patris Benedicti potenter effecerit, paucis subjiciendum censemus. Igitur pertransiens (ut diximus) nullo obsistente plurimarum portus civitatum, Aurelianis devenit, indeque altius gressum protendens, ad monasterium Floriacum cladem inflictura accedere contendit. Porro fama vulgante istud jampridem fratres compererant, competensque eis visum est ut loco cederent, et præsidio opportuntiatis necessariæ se communirent. Proinde diversorum vehiculorum plaustris aptatis, quæque pretiosa in eis componentes, cum supellectili reliqua ad prædium Matriniacense decernunt B contendere : quatenus illic quoquo modo tuta sua omnia possent esse. Ast eadem perfida natio monasterium deveniens, speque sua frustrata, nihil in eo quod diripere præter parietes valeret reperiens, tandem plaustrorum recentibus vestigiis perspectis, eo tendendum deliberat, quo fratres iisse suspecto animo æstimabat : ut melioribus eorum direptis, redirct patrata victoria. Prævenitque ipsorum nequam consilium omnipotentia misericordis Dei, quæ eos et sua virtute protereret, et innocentem plebem a maligna eorum infestatione benigne defendendo salvaret. Nam tum prædictus venerabilis vir Hugo a partibus Burgundiæ ob suæ utilitatem necessitatis forte Dei consilio vocatus ad hos fines contenderat, propeque monasterium perveniens, relatu suorum addidicit, Fratres ab hostibus subsequi, ac ocissime de- C prædari, nisi Dei liberarentur virtute mirabili. Denique hoc comperto animum in diversa protrahens, ut pote cui militum parvus admodum impræsentiarum aderat numerus, anxiari super hoc multimode cœpit et tædere, qualiter occurrendum foret intra semetipsum revolvens tantæ multitudini. Tandem hortata Girboldi nobilissimi Autissiodorensium comitis animum congrediendi bellum assumpsit [b], asseverans nulla unquam passum discrimina fore, qui B. Benedicti Patris servitutis gratia adversantium agmini sese immiscuerit. Roboratis ergo hac exhortatione animis, confisi meritis et auxilio excellentissimi Patris, haud procul a monasterio hostes prosequuntur a tergo : consertoque forti animositate gravi prælio, tanta depopulationis strage in eos bacchati sunt, ut ex tanta populi numerositate vix fuerit aliquis qui belli eventum intimaret posteris. Patrata itaque desiderabili victoria, belli dux suos interrogans, requisivit si forte quempiam reverendæ visionis monachum inter densitates hostium sibi viam pandentem proprio visu contemplati essent. Quibus respondentibus se in illo prælio neminem monachorum vidisse, statim ille : Sanctus, inquiens, Benedictus me per totum belli hujus certamen protegens, sinistra manu equi mei habenas dirigendo ac custodiendo tenuit : dextera vero baculum manu tenens, plurimos hostium prosternendo morti tradidit. Sic et nocentibus pœna et innocentibus interventu Patris Benedicti securitas reddita est : præstante benedicto Dei Filio, cujus nomen benedictum permanet in sæcula sæculorum.

[a] Hic est Hugo abbas qui concilio Pontigonensi anno 876 subscripsit, ad quem duæ exstant Joannis papæ VIII epistolæ, tom. III Conc. Gall. pro tutela monasterii Pultariensis.

Is apud Reginonem aliosque anno 887 decessisse dicitur his verbis : *Hugo abbas magnæ pietatis vir et magnæ prudentiæ Aurelianis moritur, et apud S. Germanum Autissiodoro sepelitur. Ducatus quem tenuerat et strenue rexerat, Odoni filio Rudberti ab imperatore traditur, qui ea tempestate Parisiorum comes erat.*

[b] Anonymus pallo supra citatus : *Anno Domini* 870 *Hugo abbas et Gautfridus cum trans-Sequanis, confligentes cum Northmannis in Ligerim residentibus sexaginta inibi interfecerunt*, etc.

ADREVALDI

FLORIACENSIS MONACHI

DE CORPORE ET SANGUINE CHRISTI

Contra ineptias JOANNIS SCOTI.

(Apud Acherium, Spicilegii tom. I, pag. 150, ex mss. abbatiæ Floriac.)

Beatus [a] Hieronymus in Commentario Matthæi D evangelistæ cum mysteria Dominici corporis exponeret, taliter intulit : « *Cœnantibus autem* (*Matth.* XXVI, 26), etc., postquam typicum Pascha fuerat impletum, et agni carnes cum apostolis comederat, assumit panem qui confortabat cor hominis, et ad verum Paschæ transgreditur sacramentum, ut quomodo in præfigurationem ejus Melchisedech summi

[a] *Beatus*. Hoc opusculum Acherius monet a se repertum esse in membranis Floriacensibus, quod quidem totum constat e sententiis Patrum ab Adrevaldo consarcinatis.